

Teško uro.

Ah, mislil sem, da spev zaklije moj
kot seme luči, ki ga noč razmeta :
glej, komaj zasejano, se razcveta
in tisočoko čuva pod seboj

prostranstev tihih sanje in pokoj,
od severa na jug girlande spleta
in vzhod, zahod sta z zlatim pasom speta
in eno himno poje sfer nebroj.

Ni mira srcu, duši harmonije.
In glej, proroka božjega obraz
ne ve oči poslati v pravo stran

in duh njegov, nekdam poln melodije,
ugiblje zdaj in trudi se zaman
ubрати, kar mu razodeva čas.

Oton Zupančič.

Orientalški sonet.

Ne bom te skrival tujim več očem,
o Sulamit, pokažem te ljudem :
Korald ovijem zanje ti krog vrata,
krog pasa demantov v objemu zlata.

Obsega naj ti čelo diadem;
z dveh mest, ki jaz do nju edini smem,
rubina krvavita iz škrlata —
krvnika dva, stražeča tajna vrata.

Da, Sulamit, v tenčicah ves odkrit
ljudem bo tvojega telesa svit
in vse naj sluti pol izdane slasti.

Le kamor sem te ugriznil v prvi strasti,
od tiste rane, viden samo meni,
blesk bisera naj sije pritajeni.

Oton Zupančič.

Vsiljivemu gostu.

Si mož, da misliš naravnost? Si mož, da nosiš svoj obraz?
Veš — brez ovinkov. So brez ovoja
Če nosiš krinko, vsa dela tvoja?
ne boš moj gost. Nočuj pri nas.

Si mož? Besedo možko čuj:
Kdor z obema
te ne sprejema,
tam — odpotuj.

Oton Zupančič.

Oktava.

Zdaj več ni v srcu tihe mi ljubezni:
vse bele templje sem si pokončal,
pravica moja zdaj je sklep železni
in brez pravice bom sodnik in kralj;
vrag vzel je vesno, vzel je nje boleznj,
zdaj sem tolažbo drugo si izbral:
Le pehaj, vodi, varuj me, usoda!
Vse mi je nič: posmeh je moj oproda!

Vladimir Levstik.

Izza kongresa.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

animanje, vzbujeno po gospe Lederwaschevi in njenem galanu, se je prav kmalu poleglo. Tedaj ni bilo nič kaj posebnega, če sta se v Ljubljani stekli zakonski ženici radi čistilca, kateremu sta obe ponujali svoje srce. Pripetilo se je, da sta taki nasprotnici kar na ulici trčili skupaj, se obkladali s psovkami ter si ruvali lase.

Spodaj v dvorani pa se je vzbudilo novo zanimanje; vzbudila ga je tuja družba, tako imenovani mladi atašeji s kongresa, blazirana in izžeta aristokratska mladež, ki so jo bili s sabo privlekli različni ministri in delegati. Ta mladež je, kakor smo že pisali, po Ljubljani lenarila, dajala povod burnim prizorom ter imela svoje taborišče pri „Belem konjiču“ v Glediških ulicah. Okrog ene so prihrumeli na ples, večinoma že precej pijani, ter se v hipu polastili vse dvorane. Vodila sta to razposajeno družbico francoski grof de la Ferronays in mladi markeze di San Marzino, oba jako izprijena mladiča. S sabo so privlekli signoro Pepito in signoro Melito, mladi, a bolj neznatni pevki pri laški operi. Bili sta nališpani in se svetili od nog do glave kakor kmečki oltar. Ker svojega devištva nikdar nista posebno branili, sta bili ljubljenci vseh mladih atašejev, dasi sta v prvi vrsti uživala zasigurjene pravice grof de la Ferronays in markeze di San Marzino. Ta malovredna diplomatska mladež se je torej okoli ene usula v dvorano. Zavladalo je francosko čebljanje; krik in smeh sta polnila plesišče. Mladi Lahinji sta čivkali svojo laščino in plesali kakor dve vrtavki. Gracijoznost in ljubkost sta kazali v vsakem koraku in atašeji so od veselja kar rajali. Za drugo občinstvo in tudi za druge plesalce se niti zmenili niso. Ker sta samo dva mogla plesati, so se drugi postavljali po dvorani ter vpili: „Dona Pepita, še z mano! Dona Melita, name nikari pozabiti!“ Svojo prošnjo so izrekli z gestami in poželjivimi pogledi. Signora Pepita in signora Melita sta kar iz roke v roko hiteli, dočim meščanke

niti plesati niso mogle. Meščančkom je namreč srce v hlačice zdrknilo, ker niso umeli tako virtuožno plesati in ker so se bali, da bi ne nastal kak konflikt, katerih so tuji gospodiči kar iskali.

Občinstvo, ki se poprej nad Lederwaschevo in gospodom Rudolfom ni prav nič moralno razljutilo, je sedaj kar besnelo. In to pred vsem zategadelj, ker sta na ples pripeljani bili dve pevki, na ples, katerega je priredilo ljubljansko meščanstvo, ki se vendar ni moglo pajdašiti z navadnimi pevkami laške opere! Poleg tega sta bili ti igralki še jako mični, kar je posebno razgrela matere, katerih hčerke so morale radi tega sedeti! Isto tako je bila huda jeza med plemenitaškami. Sami sinovi iz starih in dobrih hiš, pa niso imeli niti pogleda za domače plemstvo, ki je po svoji večini tudi izhajalo iz starih in dobrih hiš! Ali kdo naj tem roparskim plicam pove, da občinstvo ni zadovoljno z njih vedenjem in da hoče na plesu, katerega si je priredilo, tudi plesati! Župan je odklonil vsako posredovanje, ker svoje uradne osebe ni hotel vtakniti v klešče, ki bi ga lahko prav občutno obščipale. Končno je mladi Marija Josip Turjaški na pritisk dam iz svojega kroga vzel delikatno zadevo v roko. Ker je bil grof de la Ferronays najglasnejši in ker se je bil že prej pri guvernerju nekaj seznanil z njim, je pristopil grof Turjaški k njemu, ko je ravno z damo Melito ob roki po dvorani šetal.

„Le kratko besedico, grof, bi z vami rad izpregovoril, če vam je všeč.“

De la Ferronays je priljudno obstal: „Celo vrsto besed, grof Turjaški! Samo če hočete! Pardon, morda želite, da vas predstavim svoji dami? Pikanten hudiček je, pa drag, drag, grof Turjaški!“

Signora Melita se je kričeče zasmejala: „Razen tvojega nočem nobenega znanja! V Parizu seveda, tam pa ceneje živiš, ti krokodil ti!“ Lahno ga je udarila s pahljačo po obrazu.

Marija Josip je kar otrpnil. Oni pa je lahkodušno pristavil: „Vidite, grof, taka je ta ženska! Hudiček — a svojega denarja je vredna! Po kongresu bi jo vam priporočal, grof Turjaški!“

„Hvala na vaši ljubeznivosti, grof de la Ferronays! A vaših svetov in vaših priporočil res ne potrebujem!“

Grof Marija Josip je govoril te besede z vso turjaško ošabnostjo. Francoskemu plemiču je takoj izginila vsa prijaznost z obraza. Pogladi si je male brkice pod nosom ter odgovoril ledeno: „Prav, kakor vam drago!“

Hotel je oditi, a grof Turjaški mu je položil roko na ramo: „Še nekaj, grof de la Ferronays! Občinstvo se pritožuje. Ti vaši dami — te besede je izpregovoril s posebnim, a zaničljivim naglasom — ti vaši dami bi tu skoraj plesati ne smeli!“

„Pardon, grof Turjaški, sem prav čul?“

De la Ferronays je spustil svojo plesalko izpod pazduhe, se postavil pred mladega Turjačana in ga meril od nog do glave. Kakor jeklo trd mu je bil glas: „Torej menite, da vam — to je posebno naglašal — naša družba ni dovolj dostojna?“

„Tega nisem trdil!“

„Dobro torej! Ne vem, kaj bi potem imela še govoriti! Bon soir, grof Turjaški!“

Sredi dvorane ga je pustil in Marija Josip je moral odriniti in svojim damam povedati, da ni ničesar opravil. Mladi pevki sta ostali vladarici na plesu, pa vendar ne dolgo. Izpodrinila ju je gospodična Fina Češkova, ki je bila nastopila najprej v narodni noši. Govoril je ž njo tudi knez Metternich. Po odhodu diplomatov se je pri znani rodbini v hiši na Starem trgu preoblekla ter se moderno opravljena kot „steklena princesinja“ vrnila na ples. Stari meščanje, ki so v svoji mladosti gledali kongresne dame ljubljanske, so se v svoji starosti še živo spominjali tistega trenutka. Navdušeno so pripovedovali, kaka miloba se je tisto noč širila okrog Češkove Fine. Kako je bila impozantna, a obenem ljubka, da je z veseljem počivalo na njej vsako oko! Mati in oče sta s ponosom čutila, da je Fina kraljica današnjega plesa. Gospa Eliza je prav milostivo sprejemala grenke čestitke svojih znank, katerih hčerke so samevale na plesu. Ali nekaj je to noč kakor megla leglo na srce gospe Elize: misel namreč, da se je s to zaroko z Andrejem Smoletom vendarle prehitela in da bi se izredna lepota njenega otroka v takih časih bila lahko in bolje kam drugam oddala, ne da bi ji bilo treba laziti za suhoparno gospo Smoletovo! A mladi človek tudi zapravlja in že sedaj se vede proti dekletu, kakor da je njen gospodar in zapovednik, sedaj, ko je ž njo samo zaročen! Kaj bode šele po poroki?

Ko sta sedli v vrsto ob steni, je vprašala gospa Eliza svojo hčerko: „Andreja ne vidim. Kaj to pomeni?“

„Kaj če pomeniti, mama. Vendar veš, da ne pleše!“

Deklica je bila v zadregi in skrbna mati je to opazila.

„Nič naj ne pomeni, če ženin svojo nevesto samo pušča na plese? Povem ti, vedenje tvojega Andreja mi je vedno manj všeč.“

Včasi je tudi meni nasproti kot drvar, a ne kot ženin mojega otroka!“

„Nekaj jezen je!“ je šepnila Fina.

„Jezzen? Čemu naj bo jezen?“ se je začudila gospa Eliza. „Mi bi pač imeli obilo prilik, da bi se jezili na njega. Vsako noč se skupaj vlačijo s tistim pijanim Zupanom! Čemu naj bo torej jezen?“

Fina je zardela do kostanjevih las: „Zvedel je —“

„Kaj naj je zvedel? O moji hčeri, katero sem sama odgojila, se ne more nič zvedeti!“

„Na cesti so me videli z mladim knezom! In povedali so mu!“

Materi se je kar razjasnil obraz: „Z našim mladim knezom! In pri tem sta se le slučajno sešla?“

„Pisal mi je, mama, in morala sem mu povedati, da sem že drugemu obljubljena.“

„In to naj bo nespodobno? Seve, on, ki je sam slabši od voznika, Smole, se jezi radi tega! In knez, kaj ti je govoril?“

Od radovednosti se je napelo lice stari gospe.

„Da me ljubi in da je za celo življenje nesrečen, ker sem drugemu obljubljena.“ Dekle je pri tem lahko vzdihnilo. „Pri slovesu je imel solze v očeh! Prav res, mama!“ Zopet je vzdihnila.

„Kaj boš vzdihovala, Finica,“ jo je tolažila mati. „Češkovi se še nismo nikdar za nikomer metali in tudi za Smoletovim se nam ni treba! Zaroka, hvala Bogu, ni veriga! Morda je božja volja tako!“

Gospa Eliza je takrat skoraj glasno vzkljknila. Na plesišču se je prikazal mladi Neri Corsini, opravljen po najnovejši modi. Bledoličen je bil in vidna melanholija mu je tičala na obrazu.

Mati Eliza je zašepetala: „Še danes je žalosten, Fina!“

Z zadovoljnim vikom so ga sprejeli mladi atašeji in obe doni sta mu hiteli nasproti prav kot staremu znancu, kar je brez dvojbe tudi bil. Danes pa Neri Corsini ni hotel poznati niti Melite niti Pepite. Zaničljivo je obe zavrnil z roko in tudi za odgovore diplomatskih svojih tovarišev se ni zmenil. Resno je korakal med njimi, a odgovarjal ni nobenemu. Njegovo vedenje je izražalo, da nikakor ne odobruje nastopa te družbe in da noče ž njo občevati.

„Poglej!“ je izpregovorila gospa Češkova zadovoljno, „za te kričave ljudi ne mara. Dober in pošten gospod je, ki ve, kaj se spodobi. In kako interesanten je!“

Neri Corsini se je ogledal po dvorani. Ko je pri steni opazil mater in hčer, mu je za hip kri preplula obraz. Nato pa je naravnost krenil proti mestu, kjer je sedela Češkova gospodična.

Za njim je vpila užaljena Pepita: „Toskanska mula!“

In dona Melita je priljudno dostavila: „Bledi krokodil!“

Mladega grešnika niso ti klici prav nič motili. Pristopil je h gospe Češkovi ter ji galantno poljubil roko, da bi bila priletna žena najrajša solze točila od samega veselja. Fino pa je povabil na ples z izredno spoštljivostjo, kakor bi imel pred sabo najvišjo plemeni-taškinjo. Plesala sta nato z največjo spretnostjo, da ju je občinstvo občudovalo.

„Kakor kneginja ste danes,“ je pričel principe sladko, „in solnce in luna obsevata vaš obraz!“

„Z mano ne smete tako govoriti!“ je zaječala. Ali v neizkušeni duši so le našle odmev hinavske njegove besede.

„Vem, signorina,“ je zastokal. „Ali ukažite reki, da naj teče proti svojemu izviru! Katera se vam pokori? Ne ena! In neskončna reka mojega češčenja naj se vda drugemu zakonu?“

Sramežljivo je odgovorila: „Življenje mi grenite, knez!“

„In jaz? Ali jaz ne obupujem, gospica? Po noči ne vidim druge zvezde nego vas in po dnevi ne drugega oblaka nego vas! Divjam, da vam pred obraz ne smem; v plamen bi skočil po vas in v morje, kjer je najglobokejšo!“

„Usmilite se mojega trpljenja!“ je prosila.

Zganil se je, kakor da ga je prešinil električni tok: „Vi z mano trpite? Hvala, najsočutnejša hvala za rešilno to besedo, gospica!“

„Knez, rešilna beseda to ni bila! Ni mogla biti, ker sem drugemu vdana!“

„Oj meni nesrečnežu!“ je vzkliknil. Tako je imel v oblasti svoje telo, da se mu je mokrina zalesketala v očeh. Dekle se je tajalo od sočutja.

„Oj meni nesrečnežu! Drugemu vdana! Čemu mi iznova in iznova sekate to rano? Čuti moram vedno ta mrtvaški zvon! Da ste drugemu vdani, to je ravno nesreča mojih dni! Menite li, signorina, da bi vas drugače privoščil tej krajini, kjer sta led in sneg, kjer ni cvetja, ne modrega obnebja! Kjer prebiva hladno ljudstvo, ki ima ledeno kri v svojih srcih, ki ceni pravo lepoto malo više od cestnega prahu!“

„Moj Bog! moj Bog!“ je ihtela.

Še bolj se je hlinil: „Poznate mojo Toškano, signorina Fina? Poznate njeno solnčnato obnebje, njene oljke, njeno vinsko trto, njene nebeške palače in umotvore v njih nakopičene?“

Pri tem bobnečem besedičenju se je Fini skoraj zatemnilo pred očmi.

Zviti principe je opazil globoki vtisk svojih besed. Zategadelj je nadaljeval: „Vsakemu cvetu treba svojega podnebja. V ledu ne uspeva niti ponosna lilija, niti dišeča roža! Nikdar ne odpustim gospodu Bogu, da vas ni zasadil pod solčno nebo naše divne Toskane, ampak da vas je udaril s slepoto, da si sami ne želite v kraje, kjer bi kraljevali, zapovedovali in osrečevali vdane svoje robove!“

Vzdihoval je, kakor da se mu je ravnokar zasadilo ostro bodalo v prsi.

„Pa danes je prepozno solze točiti! Rojen sem, da sem nesrečen! — Zadnje milosti vas prosim! Danes me ne zavržite popolnoma! V svoji nebeški dobrotljivosti mi dovolite, da smem še včasih z vami plesati!“

„Ne smela bi sicer!“

Ali iz njenega pogleda je sklepal, da mu je prošnja uslišana.

„Tisočkrat in tisočkrat hvala!“

Peljal jo je k njenemu sedežu, kjer jo je sprejela presrečna mati.

„Kako je v te silil!“ je pričela radovedno! „O čem sta pa govorila, Fina?“

„Oj mama, ko bi ti vedela!“

Ni utegnila, da bi skrbni materi odkrila svoje srce. Prav rada bi bila govorila, ker je v razvnetem duhu že gledala toskanske palače in sebe v njih kot ponosno principeso. Ker je ž njo plesal Neri Corsini, niso mogli mladi atašaji tega prezreti. Istotako niso mogli prezreti njene lepote, zategadelj so kot lačni sršeni obsuli toskanskega plemiča, da naj jih predstavi lepemu dekletu. Corsini je pripeljal celo tolpo in vse svoje prijatelje je predstavil nežni svoji plesalki. Gospe Češkovi se je srce v razkošju kopalo. Sicer ni umela francoščine, ali skoraj vsak je bil ali conte, ali marki, ali baron, ali principe. Za te plemiške pridevke je imela stara gospa jako tenko uho. Stara imena je sesala v se in skoraj od sreče je umirala, ko je prekanjeni Neri Corsini v težavni nemščini tudi njej predstavil celo svojo tolpo. Take časti steklarjeva žena v Ljubljani še ni doživela in žolti obrazi njenih prijateljic so ji dokazovali, da je ta čast vzbudila obilo rumene zavisti. Fina s plesanja kar priti ni mogla! Vsak teh eksotičnih kavalirjev je hotel plesati ž njo. Dvorili so ji na vse mogoče načine in že prej zmedena glavica se ji je zmedla še bolj. Omenjenim kavalirjem pa ni ostalo prikrito, da je v tej meščanski

družbi mnogo mladih deklic, katerih ni bilo zametavati. Grof de la Ferronays se je v hipu seznanil z eno in drugo. Tudi svoje prijatelje je predstavljal. Kjer se ni mogel razumeti z besedo, pomagal si je z gestami, kar je rodilo obilo smeha, pa tudi obilo zadovoljstva. Kmalu je bilo plesalk premalo in matere niso mogle prehvaliti teh aristokratov ter so jim soglasno prištevale zaslugo, da se je ples povzpел do nepričakovane živahnosti. Doni Pepiti in doni Meliti pa se je godilo kakor hudobnim angelom, ko so jih bili treščili iz svetih nebes v temni prepad. Prej so se trgali za nju, sedaj sta bili pogubljeni, da ju nihče ni videl. Samevali sta na svojih sedežih in metali iz svojih oči strele po prejšnjih svojih galanih ter jih prav po laško preklinjali. Naposled je Melita srdito izpregovorila: „Te jetične krave so pobegnile! K drugim! Jaz ne ostanem več!“

Tudi dona Pepita se je napihnila: „Naj mi še kdaj pridejo, ti prasički!“

Kot užaljeni boginji sta odjadrali ter izginili, a mladi atašeji tega niti opazali niso.

Med tem je Židanovemu očetu postajalo precej dolgočasno na galeriji. Ko se je bil svoje žene nagledal in njene slave nasitil, se mu je tuintam posrečilo, da je malo zadremal. Pa kaj, ko je ta preklicana godba neprestano delala vrišč, da se niti spati ni moglo. Ko ga je zopet enkrat prebudil šum, ni videl več svoje žene v dvorani. Tudi pri njem na galeriji je ni bilo! Vendar ga ni samega pustila med to pusto gospodo! Preobšel ga je strah in drl je, dasi ni bil primerno oblečen, v dvorano, da poišče ženo. Pri stopnicah je iztaknil starega Češka.

„Kje je žena?“

Steklar ga je za silo pomiril, da mu ni ušel na plešišče: Naročil je vina ter posadil Židana k mizi.

„Pij in miren bodi! V zemljo se ni vdrla! Vzel ti je tudi nihče ne bo! Kake sitnosti ima človek! Andrej moleduje, da Fina preveč pleše z nekim laškim fantalinom in da že ves svet govori o tem! In zdaj naj iščem še tvojo ženo!“

Ker je bilo Detelovo vino dobro, se je Židan potolažil. Stari steklar pa mu je šel ženo iskat. Preiskal je vse sobice, vsak prostorček. Še celo v žensko garderobo se je vrnil, ali matere Barbare ni bilo nikjer. Razvnel se je in v glavo mu je šinilo, da je precej dolgo govoril z njo mladi ritmojster.

„Ti fantalini so vražji, naj bodo že Lahi ali Nemci!“

Končno se je pomiril: „E kaj, ukradli je ne bodo! Andrej pa si naj tudi sam pomaga! Jaz se z babnicami ne bom prepiral!“

Šel je k onemu na galerijo ter mu lagal: „V garderobi spi!“

„Naj spi, revica!“ je dejal Židan dobrovoljno. „Danes je imela veliko skrbi! Kaj praviš, Češka, ali ni res čedna moja Barba? Še tvoja punca se ne more meriti ž njo! He?“

Češka mu ni odgovoril. Oni je nato hvalil vino ter pristavil dobrovoljno: „Kako uro jo še pustiva spati. Potem pa odrinemo! Nič ne pomaga!“

Češka mu je s kislim obrazom pritrdil. Ali iz svojega spomina ni mogel iztisniti mladega ulana in Židanovke, ki sta intimno pri steni šepetala skupaj.

Spodaj je bil prisedel h gospe Češkovi Andrej Smole. Pozno in nerad je bil prišel na ples. A Piškotov Francelj mu je takoj napolnil ušesa, da se mu nevesta vede, kakor bi ne bila ž njim zaročena. Užaljen je bil; bolj nego srce mu je bila zadeta čast, ko si je vendar vedno domišljjal, da bi si morali ti Češkovi, ti steklarji, v čast šteti, če je hotel Andrej Smole njih hčer vzeti v zakon. Nerečno to dekletu pa ga je smešilo pred celim svetom — in rogove je nosil prej, nego je bil poročen v frančiškanski cerkvi.

Kot osat je bil, ko je prisedel k svoji bodoči tašči. Od gneva se je tresel ter izpregovoril osorno: „Lepo se vedete danes! In Fina se Ljubljani obeša na zobe!“

Ponosno se je obrnila gospa Eliza proti njemu: „Dober večer, Andrej! Vendar te zopet vidimo! Redkokrat nas doleti ta sreča in zelo se čudimo, da so te za danes pustili tvoji pivski bratci!“

Ni se zmenil za očitanje: „Zares veličastno! Fini pa vsekakor čestitam, da je izpodrinila dve taki moči, kot sta dona Pepita in dona Melita! To bo še jeze med temi ženskami, in mogoče doživimo, da se dona Fina in dona Pepita zgrabita za lase kakor poprej Ledwascheva in Rudolfova!“

Češkova se je kar zvila: „O moji hčeri ne govori tako!“

„Kako pa naj govorim, če se meče za temi atašejji, ki so že vsi ljubili dono Pepito in obenem tudi dono Melito!“

„Če vsi,“ je odgovorila trpko, „knez Neri Corsini gotovo ne!“

„Aha,“ se je zasmel, „ta črna glista iz Toskane je torej vaš ljubljenec, mama! Ne baron, ne konte, ne markeze, ampak principe mora biti!“

„In kaj bi bila, če bi bila Smole?“ je vprašala porogljivo. „Nebes na svetu ne bo imela, pač pa neotesanega moža!“

„Radi bi se me iznebili, sedaj, ko ste me spravili v ta močnik! Ali Andrej Smole prenese vse, samo da bi bil v zasmeh ljudem, tega Češkova steklarija ne bo doživela!“

„Vozniki na cesti tudi niso grofje!“

„Pustiva to, mama! Kdor je malo prida, ostane tak, naj bo že voznik ali principe iz Toskane!“

„Kaj veš o našem knezu?“

„Ža tujo nevesto se je podil po Kravji dolini in sedaj jo lovi po plesišču, ta maloprida!“

„Gospod Andrej! Hoteli ste reči, da tudi taka nevesta ni mnogo prida!“

„Prav imate!“

„S takim zarobljencem ne govorim!“ Obrnila se je od njega ter se držala, kakor da je pogoltnila železen drog. Potem pa je siknila: „Najljubše mi je, če ne prideš več v hišo!“

„Bi mi tudi prav bilo!“

Gospa Eliza je obmolknila in temno gledala predse.

„Kdaj bi vam bil že obrnil hrbet,“ je godrnjal Andrej, „da mi ni radi ljudi! Češkove ošabnosti sem do grla sit!“

Grof de la Ferronays je takrat priplesal s Fino ter jo posadil tik matere.

„Kako krasno francoščino govorite!“ je del priliznjeno. „Gotovo ste bili že v Parizu, gospodična?“

Zveneče se je zasmijala: „Nisem bila!“

„Čudno! Še celo dame naših prvih diplomatov ne govore tako pravilno! Če niste živeli v Parizu, pa bodete še morda. Pariz vas sprejme z razpetimi rokami!“

Fina je bila vsa ponosna. Komaj je opazila svojega ženina.

Smole je zbadljivo pripomnil: „Kak grof, brez dvojbe.“

„Grof de la Ferronays!“

„Škoda, da ni vojvod ali pa knez! Še bolj bi mi ugajal potem!“

„Slabe volje si!“ je odgovorila čemerno in rdeča ustca so se skoraj malo zavlekla, kakor da se ji hoče zdehati.

„Z mamó sva se nekaj prepirala.“

Zardela je: „Pa zakaj?“

„Trdil sem, da ustrežeš moji prošnji. Odkar sva zaročena, moji prvi prošnji, Fina!“

Molčala je ter z zaspanim pogledom sledila parom, ki so se vrteli pred njo.

Mehko je pričel: „Neri Corsini, ali kako se že zove piškavi ta plemič, ti ni neznan. To veš, da so te videli na ulici ž njim!“

Prepluta se je obrnila k njemu: „Čemu mi o tem zopet govoriš?“

„Pač res,“ se je suhotno oglasila gospa Eliza, „pač res! Tako daleč še nismo, da bi Fina ne smela občevati s spodobnim gospodom! In kaj to, če sta se slučajno srečala?“

„V Kravji dolini!“

„Ti pa zahajaš k Židanu,“ se je odrezala stara, „pa nič ne rečemo!“

Strupeno jo je zavrnil: „Tam imam dobro tovarišijo, svojega bodočega tasta, ki je pri Židanovih vsak večer kuhan in pečen!“

Zaprlo ji je sapo in najraje bi mu bila z nohtovi podrgnila po očeh.

„Zavoljo hudobnih jezikov mi je — Andrej Smole se je zopet obrnil k svoji nevesti — ki se danes zopet pletejo okrog mene in tebe. Ne maram, da bi bil smešen še prej, nego sem oženjen!“

Skoraj jokaje je odgovorila: „Morem li za to?“

„Zatorej upam, da uslišiš prvo mojo prošnjo! Drugače bi se morala ločiti, Fina!“

Mati Eliza se je kratko zasmejala, kakor da je hotela izraziti, da bi bilo to kaj posebnega. Hči je plaho gledala sedaj na mater, sedaj na ženina. V svoji stiski si ni vedela pomagati.

„So li za ples take govornice?!“ je gospa ošabno omenila.

„Nič težkega ne zahtevam!“

Zamolкло je Fina vprašala: „Kaj zahtevaš vendar?“

Videlo se ji je, da ji že jako preseda razgovor.

„Da danes ne boš več plesala! In posebno ne s tistim toskanskim knezom!“

Namesto hčere je odgovorila mati: „Ta bi bila lepa! Čemu pa smo prišli na ples in čemu si omislili drago obleko?“

„Mojo prošnjo si čula, Fina. Sedaj se odloči!“

V tistem trenutku je prikorakal Neri Corsini. Z melanholičnim obrazom je obstal pred njo ter izpregovoril proseče: „K zvezdi me vleče! In zopet se poklanjam svoji kraljici!“

Ujela se je z materinim očesom in čutila, da ji daje pogum. Kot srna se je dvignila s svojega sedeža, zazarelo ji je po obrazu in v naročje se mu je zazibala. Odplesala je, ne da bi se bila po Smoletu ozrla.

Smole je vstal ter siknil med zobmi: „Finis! Če bi me z železno brano vlačili, me ne spravite več nazaj!“

Drl je po dvorani in pri izhodu naletel na Jereba: „Le sem, Piškot, le sem! Danes bomo še pili! Nosil sem breme, sedaj so mi ga vzeli. Kje je Prešeren? Pokliči ga, da mi skuje pesem, ker prihajam iz ječe in uživam zlato svobodo! Pokliči ga!“ je nadaljeval. „Danes moramo piti! Samo tukaj, v tej puščavi ne!“

„V tej pozni noči,“ je odgovoril oni, „ne dobiš nikjer vina!“

„Uderemo v prvo pekarno in brinovca se napijemo, da nam ga ostane. Moram praznovati sedmino po mrtvi svoji ljubezni! Hajdi po dijaka!“

Piškotov je odrinil na galerijo. Ravno tedaj je švignila Židanovka v dvorano. Nekako tihotapsko je prišla in nekaj preplašena je bila.

„Gospa Barbara,“ jo je ogovoril Smole, „ste tudi na plesu? In kako vabljivo opravljena! Vrag me vzemi, da bi vas najraje poljubil, da bi se ne bal vašega moža in starega Češke. No pa danes gotovo lovite kakega laškega vojvoda, ali pa vsaj kakega oficirja s svetlimi gumbami in črnimi brkami. Ženske ste vse vražje!“

Ko je govoril o mladem oficirju, ji je skoraj osivel obraz. Parkrat ga je ostro, a vendar plaho pogledala ter zajecjlala: „Kje je mož?“

„Če ga ni knez Metternich povabil na karte, spi kje. Gori na galeriji!“

„Lahko noč!“ je šepnila ter odhitela.

Tudi mož in Češka sta jo opazila. Sredi stopnic, vodečih iz dvorane na galerijo, sta ji prišla nasproti.

„Kje si vendar bila?“ je vprašal mož skrbno.

Sklonila se je k njemu in mu zašepetala na uho: „Cesarju sem se morala pokazati!“ Bliskalo se ji je iz oči.

Oče Židan je ves srečen vzkliknil: „Kaka čast! Kaka sreča!“

„Doma ti vse povem!“ —

Smole, Jereb in Prešeren so bili zapustili reduto. Ko so stopili na trg pred cerkvijo sv. Jakoba, so jih obsuli svetilničarji, ki so vso noč prežali, da bi dobili kak parček, kateremu bi svetili do stanovanja. Ker je bila tedanja mestna razsvetljava jako slaba, je ta obrt pri vsakem plesu zelo cvetel. V tolpah so prihajali s svečicami ter z velikim krikom ponujali svojo luč. Deloma otročaji, pa tudi odrasli so tičali vmes, navadno največji mestni postopači, ki so najraje svetili do pekaren, kjer so se udeleževali žganjepitja. Danes

je zapovedoval pred reduto Miklavž Čeljstnik. Delil je klofute in prej ni dobil nihče opravila, če ga Škile ni imel!

„Gospod Smole z Dunajske ceste, bomo svetili, kaj?“ je vprašal sladko.

„Odrini! Sem vesel, da je tema!“

Škile je godrnjal: „Pojdi, hudič, kamor hočeš! Magari v krtovo luknjo, če hočeš. Sikstum!“

Obrnil se je k tovarišem: „Prvi, ki pride, bo moj! Če ne, ga sunem v nos, da mu zateče kot Šmarna gora. Sakstum!“

Nekdo ga je lahno sunil v hrbet. Škile je zarohnel ter se obrnil: „Pri moji kokoši, kdo me pretepa?“

Pred njim sta stala Tomaž Razložnik in še en policaj.

„Ves dan te že iščeva, Miklavž! Kje pa tičiš vraga!“

„Ravno tebe, Tomaž,“ se je zadril Čeljstnik, „bom doma čakal! Meniš, da mi je kdo pamet ukradel, da bom policajev čakal? Še tisoč korakov pred tabo mi je slabo, samo če te ugledam!“

Ali Razložnik ni odnehal: „Nekaj bi imela govoriti s teboj.“

„Pojdita crkle kože jest!“ je tulil Miklavž, „h konjaču na gmajno! Čemu nädlegujete poštenega človeka? Ravno sedaj, ko sem pri zaslužku! Mislita, da mene cesar pita kakor vaju? Prisluziti moram, krvavo prisluziti, kar imam. Lenuha!“

Obrnil se je k družbi: „Prvi, ki pride, bo moj! Da veste! Če ne, vam eno zapojem, da boste mislili, da se je svet pod vami upijanil.“

Ošabno je izpregovoril k policajema: „Če imata kaj z mano, poiščita, poiščita me po dnevi! Po noči ima človek rad mir pred bolhami in pred policaji. Sikstum!“

Policaja se nista dala odgnati. Razložnik je rahlo vprašal: „Smoletovega voznika, Urbana Pintarja, pač poznaš, Miklavž?“

Miklavžu si je obraz nekaj podaljšal: „Čeprav!“

„Imel je knjižico iz nove kase. Ker se ženi, je včeraj vzdigoval denar. Pa ga skoraj nič več ni dobil, da je od samega strahu zbolel!“

„Kaj meni mari!“

„Pravi, da je tebi izročil knjižico! Govoril si mu, da je knjižica napačna, ker je samo na eni strani popisana. Dal si mu jo popisati še na drugi strani. Tam, kjer se denar ven jemlje! He, Miklavž!“

„Pravi hudič bi bil,“ se je odrezal Miklavž oblastno, „če bi bilo tudi res! Ali ne veš, čigave so knjižice iz nove kase? Sam

Gale mi je to pravil, in ta je razen škofa prva glava pri tej kasi. Sikstum!“

„Pintarjeva je bila knjižica!“

„Ni res! Sleparski, lažeš! Knjižica je tistega, ki jo ima v rokah! Pravi Gale! Moja je bila, ker sem jo s sabo prinesel! Sakstum!“

„Dobro! dobro!“ je dejal Razložnik. „Sedaj te išče krvava sodnija! Tam se že dogovorite, čigava je bila knjižica!“

Mignil je svojemu tovarišu, zgrabila sta ga, in kakor bi trenil, je bil Čeljustnik vklenjen.

„Meni tako požete!“ je divjal. „Prava sreča, da so cesarji v Ljubljani! Pri njih se pritožim, potem bodeta pa vidva ričet zobala, osla policajska!“

Največje veselje so imeli pri tem mladi svetilničarji, ki jih je tako rad klofotal in lasal. Komaj je bil vklenjen, so ga obsuli kakor ose: „Licht gefällig!“

Vsi so mu svetili do zapora. Ko so se vrata za njim zapirala, so kričali: „Kadar te bodo v Suhem bazarju obesili, ti bomo tudi svetili!“

Tako se je za Miklavža Čeljustnika prav žalostno končal imenitni ta ljubljanski ples!

(Dalje prihodnjič.)

Notturmo.

Kaj se je zbudilo v tvoji duši sanjajoči?

Tvoje misli so zaplule v daljna mesta,
ki jih z zlatim bleskom barvajo poldnevi žgoči,
ki se dvigajo do solnca v svoji silni moči.

V snu planjave mirne morske zreš opalne,
dan in noč si tam brezdanjih mej ne vesta,
radost nikdar ne zatone v zarje daljne,
smeh neba zrcalijo ravni kristalne.

Ne, ne! Sen zasnula si o tihem gaju,
skozenj vodi s srebrom posejana cesta,
šepetanje mre v poljubu in smehljaju
in brezmejna nema noč ne moti naju.

Vojeslav Molè.

Iz učenega in neučenega Berlina.

Spomini. Spisal dr. Jos. Tominšek.

(Dalje.)

ega „Wertheima“ — tako se vsetržnica na kratko imenuje — naj obišče vsakdo prav tako kakor kraljev grad ali muzeje. V njej ima dovolj prilike, opazovati ljudstvo prav tako kakor na Friderikovi cesti; pa od druge, praktične strani. Razume se, da ima pristop sleherni človek, ne da bi kaj kupil; sicer: naj pride sem tudi edino z namenom, si ogledati ljudi, prazen le ne bo zapustil trgovine — izkušnja je prevelika.

Poslopje samo spada med najlepše berlinske stavbe in v njem je vdelane več prave umetnosti nego v marsikateri palači, ki po svojem značaju hoče biti umetniška. — Omenjena bodi n. pr. gosposka zbornica, ki je postavljena kakor nalašč nasproti Wertheimovi palači. To zbornico so zidali leta in leta iz dragega gradiva; a kaj se je doseglo? Ko je bila stavba pred tremi leti končana, so umetniški kritiki izrekli tole sodbo: O tej stavbi se sploh ne govori; kdor jo pogleda, pravi: „Hm“; a kdor je ne pogleda, ta nič ne pravi: „Hm“.

Elegantna solidnost in neprisiljena umetnost pa označujeta Wertheimovo stavbo. Vsa stavba, vitko vzpeta z raznimi stebriči, sestoji odzunaj iz bledosivega rezanega kamena z redkimi okraski, a z vsakim na svojem mestu in organsko združenim z vso okolico. Kar je plastike, jo je pa tudi izvršil umetnik in ne kak tovarnar; vsa večja dela je izvršil Monakovčan Rauch. — Kljub ogromnosti — poslopje meji ob tri ulice — je vsa stavba nekako priljudna in posebno vabljava zaradi tega, ker se izogiblje vsiljivi reklami. Kaj bi se moglo vse razvesiti na to hišo, tja gori do strehe, a skoraj ničesar ni razen elegantnih izložb ob ospredju. Takisto nevsiljivi so tudi vsi uslužbenci; kakor v veliki družini postopajo z nami.

Znotraj so prav razkošno ravnali s prostorom; prav nič ne opažamo varčnega izrabljanja prostorčkov. Po vходу je velika arkadna veža; tu se mora občinstvo razpršiti na oddelke, kamor je namenjeno. Odtod idi kupovat, karkoli hočeš, bodisi v velikansko,

z vrha razsvetljeno dvorano, ali po marmornatih širokih stopnicah kvišku, ali tja v ozadje, kjer so temnejši hladni prostori: tu si kupiš robec, tam naočnike, tam uro, žepno ali stensko, tu knjigo, tam klobuk, tu razglednic; daš se lahko fotografovati; če hočeš, kupiš si lahko, omaro in zofo, pa tudi čevlje, žeblje... Ako si lačen, dobiš svežih klobas, jabolk, grozdja, ali pa se usedeš, če si utrujen od gledanja v posebno restavracijo; piješ lahko tu kar črno kavo in opazuješ elegantne dame, ki se shajajo h kavi tu, ko naj bi kuhale in — opravljale doma! Kuharice si morejo tu nakupiti sveže zelenjave — skratka, kar si poželiš, vse se tu dobi; vedno ti postrežejo vljudno in — napitnina je tu res prepovedana. Opehariti te tudi nihče ne more, ker je na vsaki stvarci razločno napisana cena.

Če se naveličamo vrvenja ali če ne maramo ničesar kupiti, pa stopimo na lep umeten vrt, ki se nahaja, s steklom krit, v sredi poslopja. Tu so lepe umetne rastline, zelene trate, lepi potje, žuboreči vodometi, mirne klopi . . .

Tudi drugače je skrbljeno za udobnost občinstva. Kdor ne mara hoditi peš po lepih stopnicah kvišku, ta se more peljati z vzpenjačo, ki deluje na več mestih neprenehoma. Kdor pa hoče na poseben način priti v prvo nadstropje, lahko poskusi stopnice, ki se same premičejo kvišku; ni napačen ta način: postaviš se spodaj na prvo stopnjo, zvonček pozvoni, sluga se ti prikloni in stoječ se rahlo pomičeš s stopnico vred do vrha.

Koliko tisoč je uslužbencev v tej razstavi vsega blaga, ne vem, vidi pa se, da so same izbrane moči; pri lahkkih stvareh in pri drobnjavi so izvečine ženske, pri težkih in dragih predmetih pa moški. Disciplína med njimi je stroga; zaradi najmanjše netočnosti te takoj odslovijo; saj je nadomestilo lahko. Nadzorniki hodijo neprestano semintja; reklo pa se mi je tudi, da je v šefovi službi cela četa detektivov, ki pazijo, ne toliko na tatove v trgovini, ampak bolj na žepne tatove. Plačuje se namreč za večji okoliš pri eni blagajni; vseh blagajen je res kakih petdeset, a kljub sila hitremu odpravljanju se ob njih včasih le nakopiči več ljudi, ki imajo odprte denarnice, tako da je izkušnjava za tatove velika. — Neplačanega blaga kupec ne more odnesti, ker ga dobi, po posebnih uslužbencih že zavito, v roke šele, ko se je izkazal z blagajniško pobotnico. Ves ta mehanizem je urejen vzorno, praktično in teče kakor stroj.

Ta vsetržnica je bila otvorjena šele leta 1897.; dandanes ni Berlina, razen zagrizenih nasprotnikov takih podjetij, ki bi si ne šel včasih sem kupit te ali one reči. Za tujca, ki ne pozna podrobnih

trgovin, je tak zavod prava dobrot, ker mu prihrani mnogo potov in stroškov. Kajti gorje, če ga dobi kak nesoliden trgovec v roke; opeharil ga bo z lepimi besedami in s slabim blagom. — Zlasti drobnjavo je dobro kupovati pri Wertheimu: lepe razglednice po 3 h, svilene kravate po 20 h, izvrstne ure budilke po 2 K, lepe klobuke po kroni — take predmete more trgovec oddajati tako ceno le, ker jih proda na tisoče in stotisoče izvodov. — Koliko spretnosti in trgovinske preudarnosti pa je treba, da se pravočasno in v pravi množini menjava zaloga, to naj presojajo trgovci veščaki. — —

Nasprotja so si prav blizu. Tu je palača industrije, blizu nje pa preseka Lipsko cesto Viljemova cesta, ki pelje sem izpod „Lip“. Po njej ne vozi cestna železnica, ne omnibusi, prekoračuje jo tudi malo pešcev. Le kaka elegantna kočija pridrči tiho na gumijevih kolesih in zavije v katero izmed ondotnih hiš. — Viljemova cesta je najbolj uradna ulica, še bolj nego „Pod lipami“. Tu so po vrsti visoki uradi; ob oglu pri „Lipah“ je že omenjeno ministrstvo za bogočastje in nauk, njemu nasproti je angleško poslaništvo, potem slede na desni, proti zverinjaku obrnjeni strani kar po vrsti: palača princa Jurja, ministrstvo „cesarske hiše“, ministrstvo za notranje zadeve, za zunanje zadeve, palača državnega kancelarja i. t. d. prav do Lipske ceste. Podobno na levi strani Viljemove ceste, samo da je tu vendar nekaj privatnih, pa takisto plemenitaških in podobnih hiš. — —

Po doslej omenjenih krajih je vredno se šetati. Kvečjemu se gre včasih še od kraljevega gradu proti vzhodu mimo borze na Aleksandrov trg, kjer stoji velikanski kip Beroline, berlinske varuhinje. — Tujci, ki poznajo Dunaj, hodijo gledat tudi berlinsko mestno hišo, a so kaj razočarani, če primerjajo krasni dunajski mestni dom z berlinskim, ki je sezidan iz gole, neometane opeke.

Javna poslopja, ki so nastala v novejši dobi, so sploh malodane vsa stavljena iz neometane, rdeče opeke; n. pr. večina poslopij medicinske fakultete, vseučiliška knjižnica, kolodvori, razne gimnazije i. dr. Take stavbe so pač praktične, ker se jim ne pozna niti prah niti dež, a lepe niso in se tudi ne dajo olepšati; prava proza je njih odsev.

Ostale ulice so le brezizrazne skupine človeških bivališč in ne kažejo nič znamenitosti; zato jih je bolje prevoziti, če nas pot pelje do njih. Vožnje pa so v Berlinu res poceni in zelo udobne. — Tudi v predmestja se je treba voziti. Kdove kaj posebnega tudi tod ne bi našli; moderne nove ulice z modernimi novimi hišami so vobče

povsod po svetu enake. Le tuintam je kak kraj, ki se ga je oprijelo nekaj popularnosti. Charlottenburg je n. pr. veliko in lepo mesto, a najprej sem slišal o njega starem, sicer nevažnem delu, ki se imenuje „Am Knie“; slišal sem namreč pesmico: „In Charlottenburg am Knie — Sah ich sie — die Marie; als ich sie am Knie gesehen — War es gleich um mich geschehen.“ — —

Vožnje so življenska potreba velikomeščana. Zato je vsakdo, ki hoče v mestu količkaj oživeti, prisiljen, natančno se poučiti o vozni razmerah in si za vsak kraj, kamor ga pelje služba ali zabava, poiskati najbližjo zvezo. Kdor je spreten, si more z rafinirano premetenostjo včasih sestaviti iz raznih vozil progo, ki ga pripelje neverjetno poceni in hitro do cilja.

Največ se občinstvo vozi s cestno električno železnico, ki je izpeljana na vse kraje in stane za ves Berlin in na nekaterih progah še daleč v predmestja le desetico (= 12 h). Ta enotni tarif z okroglo vsotico olajšuje ves promet; izprevodniku je malokdaj treba menjavati denar in ni ga nerodnega in zamudnega izpraševanja, koliko stane vožnja. Kakor v avtomatu se oddajajo desetice in delijo enaki vozni listki in prav tako avtomatno si izbere vsak svoj prostor, ne da bi se pomišljal, je li dobro došel sosedu ali sosedu. — Zelo strogo se pazi, da se ne prekorači odmerjeno število prostorov; izprevodnik je v tem oziru neizprosni. To je prijetno za tiste, ki že imajo svoj prostor, a postane neprijetno čakalcu, ki se mu mudi, pa ne sme vstopiti, dasi je nalašč čakal voza. Prav hudo se to občuti ob nepričakovanem nalivu.

Dva udarca na zvonec in voz se premiče dalje. Izprevodnik si oddahne; kar puhne poleg njega na stojšče gospodič z zakrivljenim nosom. „Heiliger Bimbam!“ ga nahruli izprevodnik, pa jeza mu ustavi sapo. Ko mu došlec vljudno ponuja desetico, se odmaknejo zatvornice izprevodnikovega govora; a kaj naj stori? Voz je v najboljšem teku in tuji došlec se že čuti domačega med družbo, ki se je malo stisnila. Vendar zakon, zakon! Ko se bliža prihodnja postaja, se jih vzdigne več iz družbe, da izstopijo. Zdaj je pomagano vsem, drznost pa triumfuje.

Vozovi so temnozeleni barve; istobarvno uniformo nosijo uslužbenci. Elegantna ta barva ni, a zelo praktična. — Vozi se zelo oprezno; ker je tudi občinstvo pazljivo, se nesreče pripetijo zelo redko. Vozi pa cestna železnica na glavnih progah od šeste ure zjutraj do polnoči, v nekaterih delih mesta do ene, najmanj do enajste ure pa povsod. — —

Izborna je organizovana obmestna (parna) železnica. Ta preseka najprej celo mesto od vzhoda proti zapadu, prav po sredi; vrhutega obkoljuje mesto v dveh polkrogih, proti severu in proti jugu tja do predmestij. Izpeljana je v okrožju mesta izključno po visokih nasipih; ob nasipih so ulice podolžnice, prečnice pa predirajo pod viadukti nasip. V nekaterih krajih, kjer dohaja železnica že izven mesta, vodi tir po nevzdignjenem svetu ali tudi po izkopanem. Na prikladnih mestih so kolodvori; okoli štirideset jih je.

Nasipi so stali milijone in milijone, ne toliko zaradi gradnje same, ampak zaradi odkupovanja sveta. Kajti proga pelje brezobzirno čez vrtove in ulice; po prostorih, kjer so prej na gosto stale hiše, pelje v obliki tunela tudi skozi hiše. — V tem praktičnem mestu nasipi niso mrtev kapital; sredi mesta tvori naravnost ves nasip le oboč za razne zelo porabne prostore. Tik ob Friderikovem kolodvoru se nahaja v tem nasipu n. pr. velika in zelo obiskovana restavracija; ne daleč od tam je takisto v nasipu velika vozarna za avtomobile, in brivec, ki sem k njemu zahajal, je imel svoj „atelier“ takisto v nasipu, z vhomom celo iz viadukta. Pač drdrajo gori nad stropom takih lokalov vlak za vlakom; a stavbe so toli spretno narejene, da se sliši le votlo bobnenje, ki se ga stanovalci hitro privadijo.

Tudi po tej obmestni železnici je vožnja poceni; vlaki imajo le tretji in drugi razred in vožnja za prvi pas stane v tretjem razredu desetico, v drugem petnajst pfen. — Ker je promet silen, bi kupovanje listkov pobralo seveda mnogo časa; zato so postavljeni v veži kolodvorov avtomati, v katerih si potnik v četrtniki sekunde sam kupi listek. So pa seveda na razpolago tudi blagajne. — Vlaki odhajajo in dohajajo drug za drugim, vsak z razločnim napisom na čelu stroja, kam vozi, in občinstvo vstopa samo. Vsak kolodvor je zidan tako, da je vozni tir nižji nego obližje, in potnik koraka ravnim potem v voz, ne po stopnicah. Tudi si vsak sam odpira in zapira; to je potrebno, ker postajajo vlaki redno le po nekaj sekund. Za potnike, ki se peljejo dalje izven predmestij, je poseben dohod in posebno postajališče.

Pri teh železnicah pa se, kakor smo omenili že enkrat, uprava ne ozira prav nič na to, je li prostora za vse vstopivše; dokler sopotniki koga ne izrinejo ven, tako dolgo je prostora; in občinstvo je sila obzirno in potrpežljivo. „Nischt vor unjut“, se opravičujejo, če si stopajo na noge, in dobro je vse. Če bi se pa kdo hotel repenčiti in sitnariti, bi ga kmalu poučili, da nima nič posebnih pravic, in kak sopotnik bi zaključil z zasmehljivim: „Verstandez-vous?“

Ako bi se niti nato ne vdal, bi ga kratkim potem izbacnili po pravilu:

„Kopp weg, Beene weg,
det andre jeht alleene weg!“ — —

Zelo mnogo se Berlinci vozijo s konjskim omnibusom. Nam se zdi omnibus premalo imeniten. V Berlinu pa so ti težki vozovi prav tako zasedeni od najboljšega občinstva kakor električna železnica. Osobito za krajše proge se mnogo porabljajo, ker znaša voznina le tri novčiče in se more kar med vožnjo vstopiti in izstopiti, ne da bi se kaj zamudilo. Najbolj so zasedeni na srednji Friderikovi cesti, ker tam ni električne železnice. Tudi so omnibusi važni zaradi ugodnih zvez, ako se vozimo v kak določen kraj, kamor električna nima neposredne zveze. Ti vozovi imajo lepe blazinaste sedeže, a so po leti vroči; zato zleze, kdor le dobi prostora, gori na strešne sedeže. — Posebno važni pa so omnibusi v pozni noči, proti jutru, ko električna nikoder več ne vozi, dočim omnibusi po nekaterih progah vozijo celo noč z nekoliko zvišanimi cenami; te vozove imenujejo „geschminkte Minna“; ne vem, zakaj.

Pravi trpini so pač konji, ki vlačijo te težke vozove. Res so dobro rejeni in močne pasme, a po večnem berlinskem asfaltu prevažati ves dan te štirikolesne kolibe, to je hudo. Zlasti je težko pognati stoječ voz, ker na gladkem tlaku konjsko kopito nima opore. Po leti pa muči konje silna vročina; vendar je poskrbljeno za olajšave. Ob vročih dneh dobi vsak konj na glavo nalašč zanj prirejen slamnik, ki ima dve luknji, da skozi nju vtakne ušesa. In v gotovih razdaljah čakajo hlapci z mrzlo vodo, da ž njo ohlade konju glavo in mu dajo piti, ako želi. — —

Naposled berlinski izvoščeki, znane droške! Na prvem, častnem mestu mi je omeniti avtomobilske droške (vulgo Stinkdroschke), ki jih je v Berlinu zelo mnogo, dočim so na Dunaju prvo izmed baje naročenih petsto šele poizkušali meseca junija tekočega leta. V Berlinu pa imajo kakor navadni izvoščeki svoja posebna stojišča; samo da ne vidimo skoraj nikdar nobene tam stati, ker so vedno oddane. Tudi Berlinec se včas rad imenitno vozi.

Z navadnimi droškami se ni mogoče voziti imenitno. Nikakor ne smemo pri berlinskih droškah misliti na dunajske fijakarje. Kar je ovsenjak nasproti slatni pogači, to je ondotna droška napram dunajskemu fijakarju. Res so berlinske kočije dobro, praktično, solidno narejene — potrla se menda še nikoli ni nobena — lepo so pobarvane, a dolgočasne so, ena kakor druga. Namesto moči je pri

njih masivnost, namesto lepih potez je šablona. Kjer prekoračijo šablono, tam postane neokusnost: pobarvane so droške včasih n. pr. zeleno, rumeno, temnordeče!

Najbolj značilno za neponositost droške je, da so vse le enovprežne. S tem je po našem čutu sploh vsa imenitnost pri kraju; saj za Dunajčana enovprežnik niti fijakar ni! — In ti konjiči! V enakomernem, počasnem trabu prebirajo s svojimi kopiti asfaltni tlak. Nobena stvar ne spravi tega konja iz „duševnega“ ravnotežja; prerivati se zna skozi množico in malo ga moti, če ga pri tem kak paglavec izpodleze. Vestno tekaje opravlja svojo dolžnost, za vse drugo se ne meni. Če mu izpoddrsne na gladkih tleh, ne razbija in ne prha, ampak se uleže po strani in čaka mirno; kajti gotovo dobro ve, da so poslali po stroj, ki vsakega konja hitro spravi na noge. Berlinska šaljiva uganka se glasi: „Kaj je hitreje nego misel?“ Odgovor: „Drošknj konj! Preden si moreš misliti: „padel bo“ — že res leži! — Vendar se ne sme misliti, da so ti konji suha kljuseta. Ne! Konji so dovolj rejeni, so vestno očejeni in nikoli tepeni. Le ognja jim manjka, čilosti; na gladkem tlaku, po povsod enakomerno ravnih cestah postane konj le živ stroj, delujoč vedno z enakimi — konjskimi silami.

Z vozovi in konji se ujemajo kočijaži. Vsi so enaki, majhni, čokati, sredi trupla najširši, proti obema koncema se zožujejo; vsi imajo enake široke obraze, vsi težke čevlje z debelimi lesenimi podplati. Tudi manj glasni so nego naši „fijakarji“; videti je, kakor bi kaj resnega ugibali; navadno čitajo kak časnik, če nimajo drugega posla; pri tem in onem sem tudi zapazil, da se je učil — angleščine . . . Pa pošteni so vseskozi in na napitnino računajo prav malo. Če mu daš desetico povrhu, hvaležen ti bo. K poštenosti so prisiljeni: v Berlinu so namreč droške skoraj brez izjeme taksametske; stroj, ki glede na obseg vožnje sam sproti določa in zabeležuje ceno, je pritrjen tako, da vidiš, kako se njegov kazalec premiče; naposled aparat sam sešteje vsoto, ki jo imaš plačati. Začetne cene so različne glede na število oseb in različne po noči in po dnevi, vse pa jako nizke; n. pr. za pet oseb po dnevi do 600 m daljave le 60 vinarjev, za vsakih nadaljnjih 300 m doklade 12 vinarjev; preden naraste voznina do 1 marke, se peljemo že dokaj daleč; za težjo prtljago se plača doklade 30 h, ki jo registruje aparat; toliko se plača tudi za psa. Kočijaži taksametrskih drošk so uniformovani s temnomodrimi haveloki, poglavitno pa z belimi pološčenimi cilindri s črnim trakom; v berlinskem žargonu imajo ti beli cilindri priimek „Milchtöpfe“.

Nekoliko fijakarske dovtipnosti tiči sicer tudi v teh trajnih prebivalcih berlinskih ulic; samo da je nekoliko bolj naivno nerodna nego prefriganost avstrijskih tovarišev. Pripovednje se n. pr. tale dogodbica:

Neki mož se zgrudi na cesti; zadel ga je mrtvoud. Ljudje se zbero in doženejo po zapiskih umrlega, da se piše Schulze in da stanuje v tej in tej ulici. Droškarja, ki je stal tam, naprosijo, naj pelje mrtveca na dom in naj ženi na nežen način javi smrt njenega moža. „Det woll'n me schon machen,“ pravi kočijaž in se odpelje. Dospevši do dotične hiše, poišče v njej Schulzejevo stanovanje in pozvoni. Žena sama mu pride odpirat. Vpraša jo ravnodušno: „Ali ste vi vdova Schulze?“ „Schulze se pač pišem, a vdova nisem!“ ga pouči ona. Kočijaž pa se odreže: „Koliko staviva, da ste vdova?“

So še pač tudi droške brez taksametra, a širše občinstvo jih jedva pozna in na splošno podobo ulic ne vplivajo prav nič. — Končno naj še zabeležim, da je beseda „droška“ (prvotno, n. pr. pri lužiških Srbih: „drožka“) slovanska beseda, izpeljana od besede „droga = draga“ = cesta. — —

Privatni vozovi so včasih seveda kaj elegantni. Avtomobili se po ulici kar vrste; veletržci imajo izvečine za raznašanje blaga čisto zelo lepe tovarne avtomobile. — Motornih koles je mnogo, za navadne kolesarje — imenujejo se nelaskavo „Scherenschleifer“ ali tudi „Strampelfritze“ — se občinstvo niti ne meni, ker so tako izvežbani, da nikogar ne — nadlegujejo. — —

Poleg parne obmestne železnice vozi v zapadnem in južnem delu mesta tudi prava električna železnica, deloma visoko med ulicami, deloma pod zemljo, celo pod Sprevo. To železnico namepravajo podaljšati pod zemljo v toliko, da bo južni del mesta bolje zvezan z osredjem; to zvezo oskrbujejo doslej le poulična vozila, ki ne zadoščajo; a nad ulicami se železnica tu ne da izpeljati.

(Dalje prihodnjič.)

Trenotek.

<p>Trenotek, večnosti izvor, ti, čigar rodu ni očeta, skrivnost ti sveta, neujeta, ti si mi nič, ti — moj vesmir!</p>	<p>Ti brez morale, definicij vihtiš nad nami žezlo vlade: vzdrhti, srcé, in sodba pade, — in že nikjer sodnika ni!</p>
--	--

Vladimir Levstik.

Vitez Ivan.

(Dalje.)

V tem dirja vitez dalje svojo pot.
 Dekletovih besed ni niti slišal,
 saj pije sluh njegov le pesem Vile
 in cilj samo miglja mu pred očmi.
 In bliže, bliže se primika gozdu.
 Še malo skokov, pa doseže rob —
 še skok, in prvo drevje — — Toda, grom!
 Ko blisk odskoči konj in duša se
 pretrese vitez v telesu vsa.
 Tam, kjer je jasno videl trdo zemljo,
 pred robom gozda, zazija prepad;
 globok je, da ne vidiš mu do dna,
 in iz globin tema se dviga črna.
 Začuden zre in se zamisli vitez.
 Mogoče ga je varalo oko,
 da ni opazil brezdna že poprej
 in dima, ki vali se iz prepasti.
 Zdaj mora poiskati drugo pot . . .
 Ko potolaži zbezanega konja,
 povede mirno ga na desno stran,
 kjer se mu zdi, da je redkejše drevje.
 Polagoma obide grdo brezdno,
 pritegne uzde, zasadi ostroge,
 in kakor ptica konj mu poleti.
 Dir — dir — in že se je približal gozdu,
 da skoraj z roko bi dosegel drevje.
 Naenkrat pa se konju izpod nog
 izmakne zemlja in žival se vdira
 v močvirnih tleh globoče — vse globoče —
 pogrezne do vratu se v črnem blatu,
 ki vitezmu že sega do pasu.
 Zakleti glasno, krepko hoče vitez,
 a misel na svobodo močna je
 tako, da obtiči mu v grlu glas.

V srce njegovo strah ne najde vhoda,
a skrb zavrtla silno mu v možganih.
Kako se rešiti zdaj iz zadrege?
Kako naprej? Kako — kako do cilja?
Tako že blizu, pa naj vse izgine?
Namesto slave, sreče — grda smrt,
pogin v umazani, smrdeči brozgi?
„Na pragu! Nemogoče — oj, svoboda!“
Izviije se mu klic iz duše dna,
in tisti hip zagleda sredi barja
nedaleč majhen otok suhe zemlje.
Okoli premeri nagloma daljavo,
roke upro krepko ob vrat se konju,
vso moč zdaj zbere za napor odločen,
iz sedla dvigne se, odskoči čvrsto
in srečno tam obstane na otoku.
Oddahne se. Utrudil se je pač,
po vsem telesu ga obliva znoj,
a rešen je in v rokah so mu uzde.
Oči upira zvesti konjič vanj.
Ozre se vitez; trdna tla so blizu
na strani, od katere je prihajal.
Če dobro skoči, pride tja lahko,
a rešiti je treba najprej konja,
ki pregloboko še tiči v močvirju.
Razmišlja — mirno. Hladno vse presodi.
Na zemljo leže in potegne meč;
tako ležeč porabi za lopato
orožje zvesto, odkopava blato
in s težkim trudom dela ozko cesto.
Odrekaajo roke mu skoraj službo,
počasi prikazuje se uspeh,
a kaže se, in končno, ko je že
opešala mu skoraj zadnja moč,
je konjič vendar do trebuha prost.
Le hip počitka; pa pograbi uzde,
potegne, konj pomaga, kakor zna,
še krčevit trenotek, pa je tuđi
žival na varnem, kjer so trda tla.
A v duši vitezu zapoje slava.

Ostali trud sedaj je le igrača;
 zajaha konja, pa ga izpodbode,
 močno koleno stisne kakor klešče,
 a konj odskoči, preleti močvirje,
 ko da imel bi orlove peroti,
 in druga je premagana nevarnost.
 A poti še ni v čudni, temni gozd.

In vitez išče — išče — išče pot.
 Ni hip ne zapusti ga močna vera.
 Svoboda ga je s pesmijo vabila,
 pa čuti, da jo vsemu vkljub doseže.
 Steza se vije med grmovjem gostim,
 naravnost proti gozdu vodi smer.
 Previdno vitez tja napoti konja.
 Korakoma se približuje hosti —
 tu mora biti zaželjena pot.
 In vije gaz naravnost se med drevje,
 sledeč jo že dospe jahač do roba —
 tu skoči iz grmovja gostega
 pritlikavec ostuden prav pred konja,
 pa skače, pleše in se premetava;
 zavist zija iz gadovih oči
 in smrad neznosen širi se okrog.
 Konj bije zemljo, pa ne more dalje
 in vitez je izgubil moč nad njim.
 Pritlikavec se zoprno nakremži,
 iz zemlje švigne ogenj proti nebu,
 z žveplnim plinom se napolni zrak;
 konjič se vzpenja, ker ga smrad duši,
 pa sili z vso močjo nazaj, na dan
 in komaj nadvladuje ga gospod.

Zapiha veter — žveplo se razblini,
 izgine ogenj in pritlikavec;
 a tam stoji orjak ko hrast visok,
 z volovskimi vodenimi očmi
 v ostudnem licu stare opice,
 ki nima čela, nos širok, zmečkan,
 ščetinaste kocine po obrazu,

ogromen gobec in čeljusti silne,
na glavi pa železno pokrivalo,
podobno stari, zarjaveli kroni.
Gorjačo grčavo, namesto žezla
vihti srdit z nerodnimi rokami
in nerazločni hripavi glasovi
izvijajo se mučno mu iz prs,
ko da se sili oponašati
oslovsko riganje, rjojenje levje
in jezno pasje lajanje obenem.
Zastavljena tako je konju pot;
nozdrvi se mu širijo sopeče
in pene zbirajo se mu ob gobcu;
naprej ne more, a nazaj ne sme,
ker čvrsto ko stiskalo ga drži
z rokami in z nogami gospodar.
Le malo časa gleda vitez hrusta,
potem potegne meč, zamahne hitro —
zadene zrak — oddaleč se reži
grdobna spaka, vseokrog pa raste
iz tal sovražnikov brezbrojna vojska.

In vitezu ne pride strah v srce.
Svoj meč vihti, pa seka desno, levo;
kresi se mu oko in mišice
napenjajo se v nedosežni moči,
pa seka, bije, bode — kar zadene,
je prazen zrak, fantomi brez telesa.
„Svoboda! K tebi si izsekam pot!“
zakliče, menda v mislih, brez glasu,
udari enkrat še in — vse izgine.
Ničesar zdaj ne vidi hrabri vitez,
ko da so oslepele mu oči.

Naenkrat zažari ozračje;
zazdi se ti, da gozd gori.
Trenotek — spet tema preteča.
Ko v blaznih sanjah motajo' sedaj
se čudne, spakedrane, temne slike
v neskončni vrsti pred očmi junaku.

Plešoče vešče, žene zapeljive,
satiri s polnimi mehovi vina,
zdaj rabelj golorok s sekiro ostro,
zverine divje z gladnimi očmi,
v sprevodih množice razgretih lic,
ki gleda iz oči jim fanatizem, —
tu vislice, grmada, pa verige —
v brezumni mešanici roj prikazni,
zdaj v črni temi čudno osvetljenih,
a zdaj pošastno mračnih v rdečem ognju.
In v divjem, blaznem, besnem dirindaju
zaganja se in silí vse v junaka
in vabi, žuga, mami, bije, suje.
A sredi vseh pošasti, vseh strahov
vihti nevstrašen vitez zvesti meč.
Le koprnenje mu narašča v srcu
in strasten klic se otme mu iz grla:
„Oj, k tebi, k tebi, ljubljena Svoboda!“
Vsa vera duše zadoni v tem klicu
in tisti hip izginejo pošasti.
Le redek dim se dviga še v višave,
diši kadilo in voščene sveče,
a vitez s konjem zopet je pred gozdom.
In glej! Okoli gozda teče reka,
široka, rdeča, mesto vode kri.
Pojaha vitez desno, jaha levo —
vali krvava reka se povsod . . .
Nikjer mostu, nikjer brvi, brodu —
In grozno peni se valovje rdeče;
od vzhoda sem pa plava že večer.
Šumi valovje, v strugi kri blešči —
ni druge poti — zaleti se vitez,
visoko brizgne kri, ko skoči konj —
zdaj plava, plava — mučno se bori
z deročo strujo — — in nazadnje zmaga.
Na drugem bregu v temi gozd stoji,
in gozd molči in mir puhti iz njega.
In vitez jaha kakor po svetišču,
počasi, tiho. Vseokrog je mir.
Svečano vse je kakor v večnem hramu . . .

Tu rajajo skrivnosti nedosežne
brezglasno, brez oblike in snovi.
Pokoja tu je sveti, tihi hram.

In jaha vitez skozi gozdni mrak.
In jaha od večera celo noč,
a ko rodi se zunaj beli dan,
zasije sredi gozda zlata luč;
v osrčju gozda večna je svetloba,
prekrasen dan, svetlejši nego dnevi,
ki jih uživa človek kdaj na svetu.
In vitez vidi čudesno svetlobo —
oj, tam je cilj — zauka mu srcé —
iz sedla skoči — in pred njim stoji
v krasoti večnomladi bela Vila.
Smehljaje mu izroča prstan zlat.

(Dalje prihodnjič.)

Dnevu.

Gasne dan in v nočnem tone valu,
ginejo krvave sence raz nebo,
polju žarki dneva se poljub ohlaja,
gori jasno dalečgledno mre oko . . .

V gozdih si zakrokajo strahovi,
v zraku zakraljuje netopir,
v lice pa za dnevom žalost leze,
v srce glasno privesla nemir! . . .

V duh spomini težki pridrevijo,
žalostno ozirajo nazaj se v dan,
temni so, kot da ne bili bi otroci dneva,
brez sladkosti, kot rodil bi jih noči titan . . .

Z jutra čas ves tu leži boleč pred mano
temno-mirno, kot je presanjana noč,
oster glas očitajoč iz časa kliče:
„Vso prespal si dneva jasno moč“! . . .

Prostoslav Kopriva.

Klic čez vodo.

Spisal dr. Ivo Šorli.

7.

sesti svoj blesteči prestol.

Dr. Stanko Kralj je dospel s svojo nevesto in njenimi starši baš pred tribuno. Preril se je v senco ter se je ozrl okrog sebe. Tik za odrom je stal spomenik, od vrha do tal zastrt z dolgimi, belimi zavesami in obdan okroginokrog od visokih standart s težkimi in kakor v velikem pričakovanju proti zemlji navzdol visečimi zastavami.

Razvrstile so se že zadnje čete po obširnem trgu in nastal je svečan molk, ko se je prikazal na stopnicah tribune visok mož ter stopal počasi na oder.

Stanko se je zazrl vanj in ga poslušal, toda vse oprezno in nezaupno mu je bilo pri srcu in ves čas je mislil na svoj pogovor takrat z bratom pred dvema mesecema.

Ozrl se je okrog sebe in motril počasi obraze poslušalcev. Bilo je veliko pobožnosti na njih in v mnogih očeh je videl globoko, iskreno, naivno ginjenje.

Tam, baš na nasprotni strani pa je uzrl Vlado Silvo. Čudno trd in mrzel mu je bil obraz in vse sovražne njegove oči.

„Kako lepo in praznično je pri srcu vsem tem drugim,“ si je mislil Stanko. „Mi pa smo tako hladni in trezni. Tudi jaz... Samo še nekaj me zgrabi, kar pride samo in naenkrat; tu je pa vendar vse narejeno in umetno...“

A v tem hipu je povzdignil govornik svoj glas in roj prelepih, svetlih besed se je usul navzdol in naokrog, kakor da je vrgel celo perišče samih živih, zlatih rož.

Stanko je vzdrltel ter pogledal sladko prestrašen gori k njemu, ki je stal na vrhu, obrnjen s svojimi širokimi rameni proti spo-

meniku in kažoč s svojo desnico visoko predse navzgor. In tedaj so zagrmeli z grada tik nad njimi topovi, činele so zazvene, bele zavese ob spomeniku so se stresle in zdrsnile ob drogih navzdol.

In bilo je, kakor da je stopil oni tam gori na vrhu spomenika z enim samim mogočnim korakom ven iz davnih dni naravnost pred ta svoj rod tu doli pod seboj ter obstal trd in nem in ogromen iz oči v oči pred njim, kakor priklican iz onkraj groba in ven iz vse svoje blesteče slave, pol jezen zato in pol ginjen nad tem morjem k njemu navzgor kipeče ljubezni.

Tedaj se je dvignila tam zadaj nekje njegova najslajša pesem, tiha, plaha, kakor je bila prikipela nekoč njemu samemu iz srca, a že bolj in bolj naraščajoča in naenkrat v skoku gori na višini pri njem, objemajoča ga s svojimi ognjenimi zublji od vseh strani, plakajoča in vriskajoča, vsa boleče-stisnjena v ogromne narodove prsi in vsa v zlatem, prostem zraku vihrajoča.

Stanko je omahnil za hip nazaj in se prijel nehote za prsi. Topilo se je tam notri nekaj čudovitega, čisto natanko je čutil, topilo se in vrelo razkošno gorko v globine njegove duše in iskalo obenem počasi in mehko njegovih pijanih oči. Na vse strani je kipelo in mazililo njegova čuvstva, kaker bi se bil razšel po temni cerkvi izpred oltarja trop belih duhovnikov s škropilnicami v rokah...

„Ona guba pod levim kolenom ni popolnoma naravna,“ je zaslišal naenkrat moški glas v tujem jeziku za seboj.

„Da, to je pa res, papa!“ mu je pritrtil zvoneč ženski glas. „Ali se ne zdi tudi tebi, Stanko?“

Stanko se je ozrl topo tja nazaj in ni umel, kaj hočejo.

Potem pa se je spomnil naenkrat, da je ta ženska ob njegovih roki njegova nevesta in njemu namenjena, da ga spremlja vse dni...

Ledeno mrzlo je postalo okrog njega in strašno jasno mu je bilo, kaj je pomenil ta hip zanj in za njegovo ljubezen...

„Tujka!“... mu je strepetalo še enkrat srce in potem se je ozrl s hladnim pogledom v njen obraz.

Bil je navaden in kakor vsak dan. Samo nekoliko radovednosti je bilo več na njem in zanimanje za vse to vrvenje okrog sebe. In morda celo malo ponosa pred starši, da so rojaki njenega bodočega soproga priredili tako lepo slavje. In res je videl na njih obrazih dobrohotno priznanje.

Vlado je stal še vedno tam in Silva zraven njega. Stanko je gledal tja in prijelo ga je, da bi se tu poslovil in se jima pridružil.

Pozabil je odgovoriti, kako sodi gubo pod desnim kolenom, a oni menda niso opazili tega, ker so presojali zdaj že obraz.

„Kar tja grem!“ si je mislil. „Vsaj moji ljudje so in morajo občutiti lepoto te ure, celo Vlado.“

In ne da bi se brigal še za hip za kaj drugega, se je obrnil k svojim spremljevalcem.

„Saj me oprostite, gospoda?“ je rekel in ponudil nevesti roko. „Tamle vidim svojega brata, ki imam govoriti ž njim nekaj zelo važnega. Iščem ga z očmi že ves čas.“

„Ampak popoldne prideš k nam, kaj ne?“ ga je vprašalo dekle nekoliko začudeno.

„Pridem!“ je rekel in se izgubil med množico.

A ko je bil že tik pri bratu, se je ustavil nehote in mučno se mu je zdelo stopiti tja, ko sta bila s Silvo tako sama skupaj. In približal se jima je rajši tako, da jima je prišel za hrbet, hoteč se jima pridružiti potem v primernem trenutku.

Na tribuni je stal že drug govornik.

Stanko je sklonil glavo. Ni mu bilo za nič več, zakaj skvarilo mu je bilo vso dobro voljo, kar se je bilo zgodilo pravkar tam na oni strani.

Tedaj se je sklonil Vlado bliže k Silvi in Stanko je slišal natanko:

„Jaz grem! Ali ostaneš ti še?“

In obrnil se je rezko ter obstal tako naenkrat pred bratom.

Zardel je ves in se prestrašil.

„Oprosti!“ se je nasmehnil Stanko. „Stal sem slučajno tu zadaj in zanimalo me je slišati tvojo sodbo o spomeniku. Toda pardon! — kakor vidim, nisi sam; dovolite, gospodična, da se predstavim. Jaz se vas spominjam namreč še s Potoka!“ je rekel potem s prijaznim nasmehom. „Ampak seveda, zdaj ste čisto nekaj drugega!“

Nehote mu je obstalo oko polno občudovanja na njenem obrazku, zakaj tako od daleč in mimogrede še opazil ni bil prav, da je tako čisto izjemno lepa.

„Lepo se je posrečilo, kaj ne, gospodična?“ je pokazal z glavo proti spomeniku, da bi prešli čimprej čez trenutno zadrego, v katero ju je bil spravil. „Ampak, kakor se mi zdi, mojemu gospodu bratu tudi danes ni vse pogodu.“

„Ne; njemu spomenik nikakor ne ugaja. Kaj pravite vi, gospod doktor?“ je reklo dekletce ponižno.

„Jaz? Odkrito povedano: — jaz spomenika doslej še videl nisem . . . Ne vem, kako mi je, a zdaj ga ne maram niti ogledovati

še. Veste gospodična, jaz sem namreč še nekoliko iz stare šole, ko smo bili veseli, če se nam je vsaj za hip raztajalo srce. In potem so človeku oči kakor z maslom namazane. In tako sem videl doslej namreč še samo onega tam gori, kako je stopil pred nas in obstal pred nami!“ je pokazal na kip in zopet se mu je zgenilo pri srcu, da je začutil vnovič čudno gorkoto v svojih očeh.

Vlado je stal ves mračen ob strani in samo skomizgnil.

„Kaj hočeš reči s tem zmigovanjem?“ ga je vprašal Stanko razdraženo in zato nekoliko preglasno, da se je ozrlo nekaj glav sem.

„Kaj naj hočem reči? Da mi taka komedija ne more zbuditi nobene iluzije!“

„To so torej edini vtiski, ki si jih sprejel danes o vsem tem, kar se vrši pred teboj? No, potem moram reči, da te ne zavidam!“ je zmajal Stanko pomilovalno z glavo.

„In vi, gospodična!“ se je obrnil s temnim nasmehom k Silvi.

Dekletce je samo zardelo in videlo se mu je, da je v veliki zadregi.

„No da, vi, najmlajša duševna elita, ste že preboleli take stvari, kaj ne?“

„Ne, kar se tiče mene . . . Toda — — —“

Ustavila se je zopet in vrtela svoj solnčnik nad seboj.

„Toda bojite se, da bi se osmešili. Ah, draga gospodična, eno vam svetujem, če smem: ne zapirajte svojega srca po sili, najmanj, kadar hoče božje solnce skozi vsa okenca vanje. Tako škoda bi bilo!“ je vzkliknil v lastno začudenje že preveč gorko.

Vlado se je ozrl sem in se ironično nasmehnil.

„To je odvisno od tega, kaka so taka okenca“ je rekel. „Nekatera so sploh zabita in za njimi je vedno slab zrak; druga imajo barvana stekla, zelena, rožnata, celo črna; tretja so pa kar brez vsega in zleze lahko čez dan noter božje solnce, po noči pa kaka — kraštača, če pride baš mimo.“

„Kako mislite, da je z vašim srcem po tem popisu, gospodična?“ se je zasmel Stanko dobrohotno. „Nekoliko bolj temno steklo, kaj ne, tako, da je celo solnčni žarek za njim malo bolj žolte barve?“

„Po čem sodite tako, gospod doktor? Saj me čisto nič ne poznate.“

Stanku se je zdelo, da je nekoliko užaljenosti v teh besedah, toda naredil se je, kakor da ni opazil, in nadaljeval je živahno:

„Ne vem, ne vem . . . a tako se mi zdi, ker poznam svojega brata.“

„Ampak, strela! Kaj je res mogoče, da inteligenčen človek ne občuti vse gnusnosti take komedije, kakor so jo nam priredili naši narodni voditelji danes!“ je vzplamtel Vlado naenkrat in oči so mu zagorele. „Te živali, ki ne mislijo na nič drugega, nego kaj bi pogoltnili, so ti natlačili za to slovesno uro svoja umazana usta z dehtečimi, žarečimi besedami; te živali, ki sovražijo s temno, topo mržnjo vsakega umetnika, kakor sovraži po blatu rijoči krt solnčno luč, se tope tam gori na odru ljubezni do enega izmed teh sinov luči, in spodaj pod odrom se topi iste ljubezni in v isti ginjenosti rodoljub, ki še vedno zasmrdi po kisli repi in po pivu, kadar zatuli svoj „živio!“ — Fej, zlodej! Mene zaduši, če ne ubežim!“

„Ne kriči, fant!“ se je nasmehnil Stanko. „Saj se razumemo vseeno. In še kako se razumemo! Glej, ne čudim se ti, da zabavljaš: naravnost znak je, da je človek ali še zelo mlad, ali pa že precej star, ako zabavlja. Jaz sam sem tudi zabavljal in vsak je zabavljal, kdor je bil kdaj resnično mlad, samo da je poganjalo v mojih prsih poleg mnogo trnja tudi nekaj rož. Toda nočem se šaliti,“ je pristavil resno. „Baš zato ne, ker meni samemu ni bilo do šale, kadar me je zgrabilo tako, kakor je zgrabilo zdaj tebe. Ampak to bi predlagal, da gremo rajši malo na izprehod proti mestnemu drevoredu,“ se je obrnil naenkrat k njima. „Tu je itak končano, kar je bilo lepega, in gre samo še za to, da odleže še temu in onemu voditelju, da govorim v Vladovem zmislu.“

Onadva sta molče pokimala in odšla za njim.

Bili so kmalu izven gneče in jo zavili potem proti drevoredu.

„Pravzaprav je čudno, da vama dociram tu kakor kak profesor v šoli, a morda vama ne bo škodovalo, če vama pove enkrat tak-le star, izkušen mož, kako je prišel do tega, da lahko zopet joka z rodoljubi vred,“ se je zasmel Stanko, ko so mogli hoditi zopet drug poleg drugega. „Zakaj ni še pet let, ko bi bil položil svojo roko precej težko na vsakega, ki bi mi bil to prorokoval. Bilo nas je pet, šest in zabavljali smo, da je bilo veselje, veselje je to namreč v vsakem slučaju in izborna zabava. Ampak vrag vedi, zakaj, — polagoma mi je jelo to presedati, ko je bilo vedno le isto in isto in še posebej, ko sami nismo bili mnogo boljši od teh rodoljubov. Tako se je moja zagrizenost še podvojila in nekega dne sem kar vstal in šel . . . in prišel tako na — — drugo stran življenja. In tam sem se ustavil in se ozrl in se zagledal zopet predse, vedno z istim ironičnim nasmehom na ustnicah. A zopet vrag vedi, kako, zakaj in kdaj: ko sem tako gledal, gledal namreč

življenje od te druge, baš nasprotne strani, se mi je izgubil moj ironični nasmeh. Da me poslušáš, Vlado: izgubil se mi je nasmeh, ne pa tudi — ironija. Zdi se mi, da mi je zlezla takrat ironija — globoko v dušo. A zdi se mi dalje tudi, da mi to ni škodovalo... Bogve kak kemični proces se je izvršil tam notri vsled te nove sestavine, ampak to sem občutil, da je postalo vse bolj mirno in uneseno potem . . . Toda ne, to ni pravi izraz: mir je smrt!“ je stresel z glavo. „In smrti še ne čutim v sebi. Ni zima to, velik, svetel, poleten dan je, poln jasne, vedre, sočne harmonije ! . . .“

Umolknil je in gledal z izgubljenim pogledom daleč tja predse.

„In te harmonije ti ne more skaliti nič več?“ se je oglasil čez nekaj časa Vlado.

Tiho je bilo v drevoredu, svečano in nobenega človeka nikjer. Drevesa so stala popolnoma trda in nepremična — kakor sužnji, postavljeni v dolgi vrsti ob obeh straneh bele ceste, da so tam in jo ščitijo pred trdim, brezobzirnim solncem.

„Pridrevi vihar, in še morje se premetuje; pade blisk, in še gozd strepeta,“ je nadaljeval počasi Vlado. „In da bi bila človeška duša, ki bi obstala?“

„Pridrevi vihar, in pade blisk, a samo površje morja se razpeni in samo v vejah završi čez gozd. Toda še zazibajo se ne globine in še zganejo se ne debla. In v globinah leži težko in neizbrisljivo mrzel smeh; in debla golčijo v nerodnih objemih neumljive stare dovtype, ko kričijo veje — deca neumnega strahu nad njimi.“

„In ti misliš, da si res tako?“ je vzkliknil Vlado s čudno grozo v očeh.

„Mislim . . . Morda nisem, a zdi se mi včas . . .“ je rekel Stanko tiho.

„Potem, da . . . Potem že . . . Potem ne more nobena velika žalost do tebe . . . Samo če pride strela — — —“

„Če pride strela, potem je seveda vsemu konec. Zakaj strela je zadnja beseda, podpis in pečat!“ . . .

„Ali potem je zame vse zaman!“ je kriknil Vlado naenkrat s čudno bolestjo. „Zakaj jaz ne bom nikdar tako. Glej, vode v mojih globinah so gnile in nimajo pramoči, da bi ubrzdale po viharju valove, in za ljubem mojega debela je — črv. Tako je vse zaman! Vrnimo se!“ je pristavil trdo in se obrnil.

Stanko se je ozrl presenečen vanj in Silva je prebledela.

„In zakaj?“ je vzkliknil Stanko.

„Ne vem. Morda sem zbolel na bolnih knjigah, kakor bi rekel ti; a vsekakor je bolezen neozdravljiva,“ se je nasmehnil Vlado s trpko ironijo.

„Ah, ne bodi tragičen!“ se je zasmel Stanko. „Sicer pa ti to že preide.“

„Jaz pravim tudi tako!“ je vzkliknila Silva vzneta. „Trebajo je, da se otresemo že vse te klavrnosti in pričnemo novo življenje! Jaz sem vam brezkončno hvaležna za to uro, gospod doktor, res: brezkončno hvaležna.“

Lica so ji gorela in polne gorkote so ji bile oči.

„Tako?“ je zategnil Vlado in se ustavil. „Potem nimam govoriti tudi s tabo ničesar več. Z Bogom, Silva! Hvala za vse!“

Iztegnil ji je desnico in se že obrnil, da gre.

„Kam?“ je vzkliknila vsa prestrašena.

„Kamorkoli! Kaj se čudiš?“ se je zasmel strupeno: „Kaj naj morda ostanem radi tvojega lepega obraza? Dokler sva si imela še kaj povedati, je imelo nekaj zmisla, da sva se iskala. Zdaj pa, ko si izjavila, da greš tja noter v življenje, kamor jaz ne morem in nočem, pa srečno pot! To je kakor pri vojaških pogrebih,“ se je zasmel še srditeje. „Godba obrne pihala, da iztečejo sline po mrtvaških molakordih iz njih, in zapiska veselo pouličnico živim v mesto, v veselo življenje nazaj, — mrtvega vlečejo pa na drugo stran.“

In ne da bi se še ozrl, jo je krenil urnih korakov na stransko pot, ki je vodila čez polje v mesto.

Gledala sta, pritrjena na svoje prostore, za njim, dokler ni bil že daleč tam.

„Eh, saj pride nazaj!“ je zamahnil Stanko predse in se ozrl v Silvo, sam prepričan, da jo hoče le potolažiti!

„Ne pride več! Nikoli več ne pride!“ je vzdihnila globoko in težko in stala še vedno vsa izgubljena tam.

„Pojdiva, gospodična! Vi ga še ne poznate, če mislite, da je to njegova zadnja beseda!“

Ona pa ni odgovorila ničesar več in molče sta se vrnila v mesto.

(Konec prihodnjič.)

V Babilonu svobode.

Piše Vladimir Levstik.

(Dalje.)

sak, kdor je količkaj rodoljubnega srca in prosvetljenega mišljenja, ve, da se spodobi iti na razstavo lepe umetnosti, če jo otvorijo v bližini, in pokazati drugim, da tudi on deli njih dobro mnenje o sebi. Vsakdo ve, da takšno dejansko priznanje opravičenosti družabnih dolžnosti ne zadostuje, temveč da je treba prinesiti iz kraljestva umetnosti tudi kakšnih vtiskov, ali vsaj narediti se tako, kakor bi jih bil prinesel. Treba je občudovati, odobravati, pa tudi obsojati — po pameti, da se para umetniška ne prevzame. Samo žal, da si je v poslednjem času svoje prevzetno rastoče samozavesti bolj nego kdaj utrdila enoglasnost takih obsodb kot najzanesljivejše poroštvo umetniške vrednosti!

Hotel sem torej reči, da se na takšnih umetniških razstavah dandanašnji tudi pri nas ne vidi toliko ginljivih slik in sličic, nad kakršnimi so se naslajali dični naši predniki, temveč kaj mnogo platen, na katerih srce, navdušeno za blagodostojno češčenje častljivih starin, z ah tako prebridko otožnostjo pogreša omiljene rjave polivke, asfaltnih senc, olivnozeleno pomladne trate, romantičnih gospodičen in zastavnih junakov, lepo narisanih in koloriranih. Tempi passati, aramhueški dnevi! Ne glede na premnogoštevilne revolte in revolucije v estetiki je sodobna umetnost napolnila razstavne dvorane s slikami, ki so tako pregrešno ponesnažene z bohotno lučjo, ki ne nudijo narave poparjene in okisane, kakor se spodobi, in pripravljene v posebno, lahko prebavljivo jedilo, temveč svežo, mogočno in deviško, s slikami, na katerih so se vsi predmeti stvarstva od fejtebodi sredi ceste pa do noska zornolične devoyke naenkrat pobunili, da ne mečejo več sive, temveč sinjevcasto in včas kar naravnost višnjevcasto senco.

Takšne slike imajo dandanašnji že mnogo gledalcev in izmed gruč, ki se nabirajo pred njimi, je slišati minuto za minuto važno opazko, polno zadovoljnosti nad samim seboj: „Tetete! Impressionist, tako vam pravim, milostiva! Čist in pravcat impressionist,

kaj ne, gospodična? Da, gospod doktor, med našimi impresionisti ga ni mojstra nad X . . .“

In tako dalje. Stvar je večinoma ta, da X. ni impresionist. Kdor se hoče prav očitvidno prepričati o neverjetni razdalji od impresionizma *xxθ'žžωγζν* do pleinairizma & Co., ki mora v očeh laika tolikrat jadrati pod zastavo impresionizma, bi si s pridom ogledal bogato zbirko njegovih najodličnejših dokumentov v luksemburškem muzeju.

Dela po dvoranah, ki smo jih že prepotovali, so razne vrednosti in raznih smeri, tako po predmetu, kakor po tehniki, in so mi sama po sebi odpuščala sisifsko nalogo posebnih razlag. Bojim se, da bi mogel bralec očitati temu, žal, neilustrovanemu članku preveliko nepopolnost, če mu, kakor prej, podam zgolj pretežen opis predmeta, ki je pri impresionistih prave korenine tako eminentno postranska stvar.

Začnimo torej pri Adamu!

Preporodu francoske umetnosti so kumovali Španci. Okrog polovice XIX. veka je polagoma prodrila točna, realistična risba, izpodrinila rokokoško maniriranost in obveljala, dasi se je tuintam pobratila s klasicizmom. Na mestu rjave polivke so se polagoma udomačile svetlejšje barve, pri nekaterih spominjajoče Velasqueza; to in ono je bilo doma pri Goyi, kajti originalnosti ni lahko postavljati mej. Nemalo slik iz preddobe impresionizma spominja kolikor toliko na slavna španska slikarja; tisti pa, pri katerem zadobi ta vpliv očividni izraz in še očitvidnejše posledice, je v prvi vrsti Edvard Manet. Pomena Manetovega za kasnejšo umetnost bi človek po njegovih prvih delih skoraj še ne slutil. Res, da se že rano začinja izogibati modeliranja teles, a daleko ne v toliki meri kakor pozneje. Vse njegovo stremljenje in prepričanje temelji v tem, da umečnikova naloga ni, podajati predmet, kakršen je v resnici, temveč tako, kakor ga vidi. Zato se odreka plastičnemu izdelavanju, odreka se tudi podrobni risbi in opira vso silo svojega znanja na svetlobne reflekse. On in njegovi nasledniki hočejo podati prirodo tako, kakor jo vidiš, ako mežiš in za trenotek, nemara za stotinko hipa, odpreš oči, ali kakor vidiš iz železniškega voza obraze potnikov, ki te srečajo na drugem vlaku, vozeči se v nasprotno smer. Jasno je, da se pod temi pogoji, ali bolje rečeno, v teh mejah, slikar lahko odreče obrisom in modelaciji, zakaj barva in nje refleksi so edino, kar v navedenem slučaju učinkuje na oko. Zato Manet ne ljubi linij in form, temveč polaga luč in temo široko drugo poleg druge. Pro-

stora seve takšna slika ne izraža in predmeti ne stopajo plastično naprej, toda kdor priznava, da je hipna slika stvari, kakršna beži mimo nas, vredna slikarjevega čopiča, ta ne bo tajil, da so prvoborneljski poizkusi Manetovi vredni njegovega talenta. Edvard Manet se je tako uprl vsem teorijam in naukom, sprejetim v ateliéju; dokazal je, da je umetniku vsaka šola odveč, v kolikor mu nudi to, česar se more učiti pri večni mojstrici naravi.

Leta 1859. je razstavil Manet dvoje slik, izmed katerih je „Dete s češnjami“ vzbudilo nekoliko pozornosti, in dve leti kasneje španskega dečka, igrajočega na gitaro, ki ga je pisatelj Théophile Gautier pohvalil, da je soroden Goyvim modelom. Da prisili javnost k razpravljanju, je priredil leta 1867. veliko razstavo svojih slik, ki je obsegala okroglih petdeset števil; med njimi se je nahajala večina tistih njegovih del, ki so pozneje zaslovela. „Sami Španci!“ je vzkliknil pred njimi znani realist Courbet. Tipična za to razstavo je njegova sloveča „Olimpija“, nahajajoča se sedaj v Louvru, potomka Goyove „Maje“: gola ženska sloni zleknjena na beli postelji, podprta s komolcem. Njena lega je tako trda in naravna, kakor dotlej niso bili vajeni risati ženskega akta. Umevno je, da je občinstvo, vajeno do tiste dobe zgolj tradicionalne elegantnosti črt, spričo te zveste nerodnosti ščedilo s priznanjem. In še ta nepikantna bela barva, ki je dražila gledalce liki purana rdeča ruta! Kako je mogel slikar tako neokusno sleči svoj model in ga negarniranega položiti na belo rjuho, brez pisanih draperij, v trezni polmonohromnosti, samo z zamorko ob strani in s črnim mačkom pri nogah, da nasprotje luči in teme tem bolj kriči!

Bistveno razlikuje Manetova dela iz te dobe od del njegovih prednikov zgolj fragmentarnost risbe in navidezna, a preračunana nedovršenost. Dasi že tu sloni forma na barvi, ki edino določuje obliko, vendar se še ni povzpел do pravega svetloslikarstva, niti še ne razkrajaja barv v njih sestavine; toda v strogem zmislu opredelbe je že v tem času impresionist, slikar trenutnega vtiska.

Iz svoje odvisnosti od prednikov, ki mu je dajala vsaj še nekaj tal pod nogami, je storil Manet tudi poslednji korak do tistega suverenstva barve, ki si podreja vse detalje, določuje ton in razpoloženje in družiti neskladnosti v harmonijo.

V tem oziru je baje — ne rečem, da ni legenda — mogočno vplival nanj obisk pri nekem prijatelju na deželi. Tam je opazoval Manet prijateljevo ženo, ki je sedela z otrokom v naročju pod drevsom na trati, obsuta s solnčnimi lisami, padajočimi skozi vejevje.

Slikar se je zamislil nad tem prizorom; zamikala ga je nerazrešena zadača in solnce je postalo veliki genij njegovega dela.

Do svoje popolne veličine se je razvil Manet šele v kasnejšem delovanju. V njegovi umetnosti, kakršna je bila na koncu njegovega življenja, je vse le barva, razkrojena v prizmatične sestavine, nanašane v podobi lis in prog, ki ti v bližini trgajo oči, a se zlivajo v daljavi v trepetajočo krasoto tonov. In to, bodisi, da zajame svoj predmet iz žive, bodisi iz mrtve narave: tudi Manetova tihožitja pričajo o enakem mojstrstvu kakor njegovi portreti in krajine.

Ni si težko misliti, da je s staro tehniko zavrzel tudi stare snovi; Manet ne išče romantike temnih prepadov, visokih gora in porušeni gradov, niti pompa historij, temveč zahaja v moderno poulično življenje, v zabavišča in kavarne. Kar daje njegovim krajinam „razpoloženje“, da rabim ta od Nemcev zelo kompromitirani izraz, to ni preračunano občutje, zabeljeno s sentimentalnostjo, temveč sila luči, mnogoternost razsvetljave, z eno besedo, vrlo posrečen svetlobni eksperiment, nastopajoč s prekucuško zahtevo, da bodi gledalec očaran in estetično zadivljen brez sodelovanja nepotrebne domišljije. Stvar je interesantna, to zadostuje! Če tuintam mori, ni bistveno.

Kakor pri vseh impresionistih, tako imajo tudi Manetova dela pač predmet, a nič vsebine. Kaj predstavlja n. pr. njegov „Balcon“? Oče in belooblečena mati s hčerjo zro nate z zeleno pobarvanega balkona. Mati ima zanimive poteze obraza. Slika diha genijalnost vseh slabo postavljenih fotografij. Glede karakterističnih in individualnih znakov kaže zanemarjanje detalja, kar ugodno pospešuje učinek celote, in naglašanje barvnih kontrastov, kar nasprotno navdaja tudi površnega gledalca s čuvstvom, da so te barve zelo dolgočasne. Slika spada v prehodno dobo umetnika iz hispanizma v impresionizem.

Sorodna je Manetova ženska portretna študija, nahajajoča se v isti dvorani; isti je kolorit, iste so posebnosti, kot celota pa je razmeroma zelo individualna.

Zaradi dokumentarnosti Manetovih del je obžalovati, da niso številneje zastopane v tej dvorani. „Olimpija“ bi bila zelo na svojem mestu med njimi. Kaj pa dela v Louvru, to vedi vrag. Vem, da ne bi škodilo, če bi se bila francoska vlada pravočasno pobrinila, da namesti v Luxemburgu tudi n. pr. katero izmed Manetovih marin, ki se toli hvalijo, pa ni nabavila niti ene, tako da je obiskovalec, ki si ne ve odpreti vstopa v razne privatne zbirke, neprijetno pri-

moran, spoznavati zanimivega mojstra, predstavljačočega ves razvoj nove šole, le enostransko kot portretista. Čisto slučajno sem prišel do tega, da sem videl drugje dvoje njegovih pokrajin; človeka pa mika radovednost še po marsičem, kajti reprodukcije po raznih zgodovinah slikarstva pri največji vestnosti ne morejo odgovarjati vsem zahtevam.

Važni vpliv japonske umetnosti se pri Manetu še ne pozna; svojo barvno teorijo ima od lastnega opazovanja na podlagi Velasqueza in Goye, do brezsenčnosti Japoncev pa je od njega še daleč, daleč. Ploski značaj japonskih slik si je prilagodil pred vsem moderni plakat; šele pozneje je prodril tudi v slikarstvo v običajnem zmislu besede in mu zapustil svoje plodove.

Eden najvažnejših med temi plodovi je bila revolucija proti starim kompozicijskim teorijam, po katerih mora slikar težiti za blagodejnim ravnotežjem na platnu razdeljenih mas, za harmonijo linij in drugimi cilji, ki so res morda v gotovih dobah in pri gotovih umetnikih občutno preraščali enako važne interese, a imajo vendarle zase vsa estetična načela. Umotvor večne lepote, kakršen je Giorgionejev „Koncert v naravi“ v Louvru, bi bil brez te kompozicije banalnost.

(Dalje prihodnjič.)

Poljubi me . . .

Poljubi me . . .
 Zapri oči —
 naj ustne drgetajo,
 poljubi me,
 srce odpri —
 naj duše šepetajo —
 Le trdno mi zapri oko
 in roka stisne naj roko —
 Morja se vali bijejo,
 nad njim pa zvezde sijejo . . .
 Nocoj, nocoj je tvoja noč,
 nocoj, nocoj je moja noč —
 poljubi me . . .

Adolf Robida.

„Ilirija“.

Spisal dr. Niko Županič.

II.

O domovina, kdor te ljubi zdaj,
ljubiti mora s črnim gnevom v duši:
če se naučil ni kot papagaj
besed svečanih, svete hrame ruši;
če noče laži dvoriti lakaj,
je kot drevo, bolehaloče v suši.
Glej, smešna krinka, opičji obraz,
to boginja svobode je pri nas.

Oton Župančič.

Kdor iskreno in strastno ljubi resnico,
svobodo in domovino, svoboden je in
neustrašen kot Bog, a prezren in lačen
kot pes.

Peter Kočič, 1903.

ko res živimo v dobi materijalizma, kakor nas etiketirajo nekateri filozofi, tedaj ne vlada materijalizem nikjer tako na debelo in v tako odurni podobi kakor na Balkanu. Sami atomi. Kakor atomi disocijiranega kristala, tako razmetani leže Jugoslovani po Balkanu.

In strašna je ta disocijacija, preglodala je vse pojave individualnega in socialnega življenja; opazovalec niti verjeti ne more, da so bili ti razpršeni atomi kdaj svetel kristal, ki je sijal nad Balkanom kakor čaroben dragulj. Kakšno je torej svetišče, ki caruje v njem ideja jugoslovanskega edinstva, kakšno je odznotraj in kakšno odzunaj?

Jugoslovani se ne zavedajo absolutno nobenega edinstva, niti antipodi si niso tako tuji kakor jugoslovanska inteligencija. Kaj briga Srba in Bolgara, kje ležita Ljubljana in Trst?! In koliko se zanima Slovenec za Belgrad in Sofijo ali Carigrad? Jugoslovanska splošna geografija, statistika, kulturna in politična zgodovina so tajnosti, Jugoslovani nedosežne in nepristopne. Jugoslovani živijo razcepljeni v osmih samostojnih državah, versko jih loči sedem različnih konfesij (protestantizem, islam, katolicizem, grška unija, trojno pravoslavlje, anglikanizem, mozajizem). Ob taki odtujenosti niti govora ne more biti o kaki skupni gospodarski, finančni operaciji. Ista razkovanost in razdejanost nas neprijetno presenečata, če pregledamo jugoslovanska plemena, vsako samo zase. Vzemimo samo Slovence, ki živijo razdrobljeni v osmih različnih deželah, pripadajočih zopet trem državam,

povsod tlačeni in odvisni. Slovenci nimajo še napisane svoje znanstvene zgodovine, nimajo niti trgovske šole, niti ene višje gimnazije. Leta 1904. niso imeli Hrvatje niti ene književne revije. Na vsem balkanskem polotoku ni niti ene popolne, moderne univerze, in vendar imamo že tri samostojne države. Da se jugoslovansko kulturno siromaštvo vidi še bolj razločno in jasno, navajam za kontrast samo Čehe, ki bodo skoro imeli dve popolni, moderno opremljeni vseučilišči, dasi žive nesvobodno in v najhujšem boju z Nemci. Koliko imajo Jugoslovani svojega v znanstvu, literaturi in gospodarstvu? V literaturi ni narodnih, samoniklih struj, cvete import tujih modernih vzorcev, za katere širši narod nima razuma in čuta. Med narodom in inteligencijo zija globok prepad brez mostu. Domača industrija in trgovina obetata tako malo, da nas še vedno štejejo v tuje „Absatzgebiete“, kakor afriške in avstralske kolonije. Jugoslovanska agrikultura je še tako preprosta, da je večina rodovitne zemlje še neobdelana in da orjo po nekod še vedno z lesenim plugom. Koliko imamo poljedelskih, vinogradnih in živinorejskih šol, koliko vzornih javnih kmetij?

Ali to kulturno barbarstvo in medsebojna ignoranca nista ostali sramežljivo v svojih mejah, ampak sta začeli izzivati in se pripravljati k medsebojnemu zatiranju. Kdo ne pomni sovraštva med Srbi in Hrvati, med Srbi in Bolgari? Koliko je minilo časa, ko so Hrvatje v Zagrebu demolirali srbske zavode in hiše, da so Srbi podpirali Madjarone pri volitvah, da so se v bratomorni vojski klali Srbi in Bolgari? Isti prizori nas zgražajo v domačih političnih bojih; srednjeveški fevdalizem in sanskiloti so idealna prikazen proti korupciji strankarskega življenja. Nekateri slovenski emigranti, slovenski višji in nižji renegatski birokrati, hrvatski madjaroni, srbski „milanovci“ in lažipatrioti, bolgarski „stambulovci“ i. t. d., to so tipi, ustvarjeni iz istega blata! Žurnalizem brez vsakega širšega obzorja in idej je zastrupil z osebno polemiko dušo javne morale. Sedanja desorganizaclja in disocijacija se kaže tako očitno, da mi ni treba zanju navajati še posebnih dokazov in dejstev iz zgodovine. Ob vsaki priliki se moramo pozivati na te realne razmere, da onemogočimo kvarni posel omejenih, nekritičnih optimistov, da izpodnesemo tla zoprnemu avtosofizmu, ki krasoslovi z energijo in navdušenostjo, izposojeno od alkohola, o našem dobrem ljudstvu, o „mili braći“ in „lepi domovini“. Moderni zdravnik ne maže nevarne rak-rane z lepo dišečimi mazili, je ne skriva očem z umetniško zasukano obvezo, ampak strga obvezo, razkrije rano, jo pregleda, pretiplje, izreže košček in

ga mikroskopsko preišče, — potem pa vzame nož ali ogenj ter izreže in izpali. Najprej je 'treba na polju populiti' osat, plevel in trnje, zemljo z železnim plugom na vse strani preorati, potem sadi sad, sej seme!

Kdo je kriv? Kako je bilo mogoče, da se je tako bohotno razrasla ta desorganizacija? Kdo je razrušil države Ljutovida Posavskega, Simeona Velikega, Dušana „Silnega“? Zakaj je propadlo duhovno kraljestvo sv. bratov Cirila in Metoda, zakaj se ni uresničila ideja barona Ung na da, zakaj sta morala Gaj in Jelačić sramotno zapustiti zastavo pravega ilirizma? Vatikan, Berlin + Dunaj, Meka, to so elementi raztvarjajočega strupa, ki drobi jugoslovansko edinstvo. Tako se navadno odgovarja in tolaži, a do konca ne misli nihče in ne vpraša: kako je bilo mogoče, da so se te pogubne in razdirajoče namere Nemcem, Turkom, papežem posrečile? Vzroki niso specifični, bili so v vsej zgodovini isti kakor sedaj, kakor delujejo še sedaj v Afriki in Aziji, kjer vsiljujejo belopoltni nasilneži svojo kulturo v obliki korupcije in modernega suženjstva. Iskra zaneti požar samo tam, kjer najde gorljive tvarine, in klical boš zaman, kjer ni čujočega ušesa. Srbski in posebno hrvaški puhloglavi publicisti in literarni zgodovinarji se zgražajo že ob samem imenu ilirstva, kakor da bi bilo ono napravilo Jugoslovanom kakovo škodo, dasi je ravno ilirstvo imelo najzdravejšo in najidealnejšo misijo ter je tudi več koristilo Jugoslovanstvu nego vsi moljeni hrvaški kralji in poglavarji skupaj; kajti če drugega ne, ilirstvo je združilo mrtve, razmetane drobce od Skadarskega jezera do Drave in Sotle, od Timoka do istrijanske zapadne obale v eno kulturno celoto z enim književnim jezikom. Če ni ilirstvo doseglo popolnega uspeha, tega vendar ni kriva ideja in njeno ime, tega so krivi ljudje, ki so prodali svoje prepričanje in poštenje kakor za Khuena-Hedervaryja, ko je cela Hrvaška hlapčevala enemu človeku. Niti najmanjšega uspeha si ne more priboriti niti največja moč, ako ni korelativnih pogojev, ako ni dovtetnih, pripravnih tal. Samo narod brez discipline in organizacije podleže, vsi moderni topovi in ves kapital ne opravijo ničesar proti disciplinirani, organizirani masi. Disciplina in organizacija sama pa sta le sekundaren pojav, ki vznikne sam ob sebi tam, kjer ustvarita mlado generacijo stroga, cilja se zavedajoča vzgoja in korenita izobrazba. Isti pogoji so povzročili katastrofo na Kosovem polju 15. junija 1398. leta, ki so vzdrževali dvajset let Khuen-Hedervaryja na krmilu Hrvatsva. Ako

snujemo to analizo še dalje, do konca, pridemo do prvotnega, kardinalnega vira, iz katerega zajema narod svojo žitno in bitno energijo, svojo moč in obliko. To so tisti izvoljeni ljudje, katerim je izročila usoda sredstvo, vzgojo in izobrazbo naroda. Narod kot tak je nekaka brezlična masa, strukturo in obliko mu dajo šele njegovi reprezentanti, to so vladarji, politični, intelektualni, etični in estetični, okoli katerih se mase zbirajo in koncentrirajo kakor atomi okoli kristalizacijske točke.

Akademično, teoretično razmotrivanje nam je podalo splošne vzroke, splošno obliko jugoslovanskega partikularizma, — a kateri so faktični, realni njegovi predstavitelji? Ban Jelačić je vpeljal v urade in šole ilirski jezik in po vsej jugoslovanski zemlji je zaplapolalo viharno navdušenje. Nemško centralistno birokracijo je silno vznemiril naraščajoči požar in spravila je ves diplomatični, skrivnostni aparat v akcijo. Kakor da bi bil padel z vedrega neba, je nastopil med kranjskimi Iliri ubog živinozdravnik, po imenu Janez Bleiweis, naivna, skromna, a poštena kranjska duša. Po posredovanju vatikanskih agentov ga je dobila nemška birokracija v svoje roke, tako da revež vse življenje ni vedel, v čigavi službi deluje. Ne bomo se čudili, če pomislimo, da ta živinozdravnik ni znal dobro niti kranjščine, da ni imel nikakega duševnega obzorja, da ga je dosegal po državniški modrosti in splošni inteligenci zadnji gorganski župnik. In tako je postal počasi ta praktični živinozdravnik brez idealnega poleta „oče slovenskega naroda“. Isto nalogo partikularizma je izvršil na Hrvaškem „Veliki Hrvat“ majhnih možganov, Ante Starčević, in njegov naslednik, Žid Jozua Frank. Vatikan se je samo stalno organiziral, njegova reprezentanta sta škof Mahnič in nadškof Stadler, njiju glasila: „Rimski katolik“, „Katoliški obzornik“, „Hrvatska straža“, „Vrhbosna“, „Hrvatstvo“ itd. Vatikan hoče uničiti idejo edinstva s konfesionalnim fanatizmom. Drugi razširjevalci partikularizma so literati in žurnalisti, nekateri učenjaki, posebno jezikoslovci in zgodovinarji. Jugoslovanstvo še ni dovolj razdrobljeno in evropski diplomati že pripravljajo s pomočjo nekaterih filologov in zgodovinarjev (vsake hudobije plapcev) tri nove atome: bosenski, macedonski in albanski narod, oziroma jezik.

In vsega smo si krivi sami!

Morali bi biti iz granata, pa smo iz blata, iz katerega si tujci ustvarjajo po volji svoje kreature!

(Konec prihodnjič.)

Satura.

Spisal L. Pintar.

Habent sua fata libelli.

atum — usoda! Tudi pri pisateljskih proizvodih ima ta svojo posebno vlogo. Neredkokrat se primeri, da pisatelj pač po svoje obrača, toda uredništva ali tiskarne pa vsled kake (bodisi že te ali one) nesporazumnosti po svoje obrnejo — in četudi pisatelju ne pa včasih vendar. — To hočem pokazati na konkretnem slučaju.

Popraviti mi je namreč debelo napako — kak nasprotnik bi morda rekel „masten greh“! — ki se je vkradla v zadnji „Saturi“ na 309. strani v 9. vrsti od zgoraj. Dotično mesto se namreč ima glasiti: „sami **proreki** edinemu za dvopičjem sledečemu poreku.“ Napaka je seveda napaka, kdo da jo je zakrivil, ali pisatelj sam ali uredništvo, to čitateljev sicer ne briga dosti, kajti oni so s svojega stališča upravičeni, zapisati jo podpisaneu pisatelju na rovaš, če se mu tudi zgodi morda v tem krivica. Malenkost, poreče morda ta ali oni, ena črka se lahko izgubi, pazen čitatelj si pa to lahko sam popravi. To je sicer do neke meje res, včasih čitatelj že zadene popravo sam, vselej pa tudi ne. Kar je pa glavno: pisatelju samemu to ne sme biti malenkostno! —

Preidimo na drug tak slučaj! V podobnem položaju namreč kakor glede teh **prorekov** se nahajam, ako se **z ozirom na krasotno** izdajo Prešernovih Poezij iz l. 1900 zaradi **iz ostalega gesla** — sedaj šele, že daleč post festum — izgovarjam na ilustratorja, oziroma na **posređovalca** med urednikom in ilustratorjem. Čitajoče občinstvo je popolnoma upravičeno, da postavi izostatek Prešernovega gesla „Sem dolgo upal in se bal...“ pri omenjeni izdaji edino uredniku na rovaš; ono je popolnoma upravičeno (nò! če se tudi ne dá ravno tako daleč zavesti, da bi v svoji ogorčenosti nad toliko površnostjo površneža bombardiralo z gnilimi jajci —), ono je vendar popolnoma upravičeno, ako uredniku tako površnost, vihravost in pozabljivost zares ostro zameri. Čitajoče občinstvo, ki ne vidi za literarne kulise, ima v tem slučaju, pravim, s svojo za-

mero popolnoma prav! Čuden slučaj — zares **fatalen** slučaj — pa je zasukal stvar tako, da baš tisti, ki v „Slovenskem Narodu“ z dne 1. avgusta (št. 176) skoraj obžaluje, da se meni „zaradi tistega neodpuštljivega lapsusa ni nič hudega zgodilo“ — bombardement z jajci morda? — da baš tisti — edini takorekoč izmed slovenskega čitajočega občinstva — ni prav upravičen do ostrega svojega ukora, do tistega tudi „s tako emfazo“ oponesenega oponosa, in sicer zato ne, ker je s a m, če stvar stvarno in natančno preudarimo, pri tisti površnosti nekoliko s o u d e l e ž e n. — — Kako li to, bo kdo vprašal. Povedati hočem, kako.

Ko sem se bil leta 1896 po daljšem prigovarjanju založnikovem in po daljšem pomišljanju in obočavljanju z moje strani naposled vdal ter — gotovo da ne po vsiljivosti, ampak na prošnjo — prevzel redakcijo Prešernovih Poezij, pisal mi je kakih deset mesecev nato založnik (23. novembra 1896): „Da auch der Titel des Buches geschnitten — nicht gesetzt — wird, bitte ich um freundliche Mittheilung, ob er, wie folgt, richtig ist: „Poezije doktorja Franceta Prešerna“. — Na to založnikovo vprašanje nisem odgovoril samo s prostim „da“, ampak sem mu doposlal takoj celo besedilo naslovnega lista, posneto — mutatis mutandis — konservativno natančno po naslovnem listu prvotne izdaje iz leta 1847, to se pravi: v besedilo naslovnega lista sem postavil tudi „motto“: Sem dolgo upal in se bal . . . S tem, — sem si mislil takrat, je vprašanje glede naslovnega lista, oziroma glede gesla rešeno, in se nisem dalje brigal za to. Da se nisem, to je na vsak način — confiteor — moja krivda. Tega gesla namenoma izpustiti gotovo nisem nameraval, ker je pristno pesnikovo in veleznačilno; zato sem tudi takoj v prihodnji izdaji leta 1901, v takozvani „izdaji za narod“, nesrečni izostatek gesla popravil, dočim sem na primer prvotni „motto“ *Gazel* iz leta 1833 (Illyr. Bl. Nr. 28): „Ljubezen je bila, ljubezen še bo, ko tebe in mene na svetu ne bo“ kot navadno narodno kitico (Krain. Volksspruch) izpustil v e d o m a, kakor je bil storil že pesnik sam v izdaji Poezij leta 1847. — Kdo da je pri napravi klišeja potem zagrešil eliminacijo na naslovnem listu nastavljenega gesla, ali izdajatelj, ali ilustrator, ali iz proste malomarnosti ali iz zavestne svojevoljnosti, tega nisem nikdar skušal dognati, — ker to stvari itak nič ne izpremeni — mislil sem si vdano: kar je, je. —

Prišlo pa je še nekaj vmes, o čemer sem sicer takrat molčal, kakor je molčala o izostalem geslu krasotne izdaje ocena („Ljublj.

Zvon“ XX, 116), toda danes molčati več ne morem, ker se mi zdi vendarle predebelo, da bi se kdo čudil, da si upam (o kolika predrznost!), da si upam drugim očitati debele hibe v priredbi Prešernovega teksta. — Kadar kje kaj očitam, gre mi za stvar, ne za videz, za pravo razumnost in ne za reklamo; ti očitki so stvarni, pa mislim, da smem po vsej pravici odklanjati vsako začudenje, kako da si upam... če se zde komu očitki krivični in napačni, ovrže naj jih in zavrne z razlogi. Toda vrnimo se k stvari.

Ko sem bil namreč jeseni l. 1897 izročil založniku svoj rokopis za natis prirejenih Prešernovih Poezij, prišlo je (kakor sem že rekel) nekaj vmes, — nekaj, česar bi jaz pri najboljši volji ob skrajni skromnosti ne mogel imenovati — **taktnost**. Kaj da je to bilo, bo vsakdo hitro uganil, ako povem, da sem dobil 22. novembra 1898 od g. A. 8 strani obsežno pismo, v katerem se mi je „z emfazo“ sklicujoč se na svojo prakso v redakcijskem poslu g. A. nekako ponudil za sopomočnika pri redakciji Prešernovih Poezij — NB! ponudil **potem**, ko je bil že **prej** moj rokopis brez moje vednosti in privolitve razdril in porazdelil po znanih načelih poznejše ocene v „Ljubljanskem Zvonu“ (XX, 116), oziroma Schwentnerjeve izdaje iz l. 1902 ter tako porazvrščene sešil in sklejlil v nove snopiče brez „dostavka“, — da sem moral imeti pozneje še posla s tem, da sem te sešitke rokopisa iznova razdril in po prejšnji svoji razvrstitvi urejene na novo sestavil in spravil v natis. Zakaj da se nisem mogel vdati, da bi sprejel od g. A. vsiljevano porazvrstbo, obrazložil sem potem v predgovoru krasotne izdaje na II. in III. str., in tistega razloga, ki govori brez kakega ozira na Jurčič - Stritarjevo izdajo za „dostavek“, mi znana ocena g. A. še nikakor ni ovrгла. Ne te morer, audi, quo rem deducam. — — G. A. je imel moj rokopis pred seboj, to stoji. Če bi bil tedaj „motto“ pogrešil in me še pravočasno na ta nedostatek opozoril, kaj velja, da bi ga bil jaz morda res sprejel za sourednika, in rešena bi bila i njegova i moja čast. Toda „quem deus perdere vult, occaecat“. — — Knjiga je žalibog (o kako resničen je izrek „habent sua fata libelli!“) res izšla brez gesla in g. A. je tej knjigi napisal (ne bom rekel oceno) obširno knjižno naznanilo, v katerem je dovršivši svoj slavospev na založnika obžaloval, da se nisem hotel ravnati po njegovem skromnem nasvetu, češ, da bi bila na ta način dobila izdaja „harmonsko **tekstno** obliko“. — — „Ako nam pa navzlic vsej tej v tipografskem oziru brezhibni in res krasni opravi Prešeren v novi izdaji ne ugaja popolnoma, kriv tega ni tiskar, ne založnik

(NB v tem slučaju ista oseba!), nego g. urednik,“ tako je pisal takrat g. A., iz ostalega gesla pa vendar niti z besedico ni omenil. In vendar je bila njegova dolžnost — recenzentova dolžnost, vsaj tedaj še, da bi bil notiral to glavno hibo takozvane krasotne izdaje, kajti redaktor nikakor ne mara uživati dvomljive tiste časti, kakor da bi bil član kake literarne vzajemne zavarovalnice, češ, da ga je recenzent z ozirom na to članstvo pardoniral. Skoraj bi človek mislil, da recenzent niti tedaj še ni bil zasledil tiste glavne hibe krasotne izdaje; če jo je pa — in je vendar molčal, tedaj je vrlo slabo izvrševal recenzentsko svojo dolžnost in izgubil vsako pravico, da bi smel še kdaj vleči na dan nesrečni tisti izostatek Prešernovega gesla — to pa je izgubil tem bolj, ker je urednik takozvane krasotne izdaje ta svoj lapsus, ki pa niti ne sloni edino na njegovi površnosti, v takozvani „izdaji za narod“ že sam popravil. — Za stvar nam bodi, ne samo za reklamni efemerni efekt! —

Taka je torej žalostna resnica in zgodovina nesrečnega izostatka Prešernovega gesla. Da sem jo spravil v Saturi na razgovor, mi bo vkljub vsej kočljivosti njeni g. A. že oprostil, vsaj velja o njej docela oni znani izrek „difficile est saturam non scribere“. — — Nekaj pa končno vendar moram še naglasiti in v imenu prostosti protestirati proti temu, da bi kdorkoli kogarkoli s kakim „čudim se, da si upa . . .“ gonil v naši literarni sobici takorekoč za vrata, ali da bi s kakim „revček — ševčik“ namigaval na znani sonet Prešernov o Apelovi podobi, pa da bi, če bi se le kdo izpredrznil ziniti skromno kritikujočo besedo, tistemu namigoma očital, kako se je „na visokem kritičnem stolu razkoračil“. Kolikor še nisem — bom skusil še pokazati, da glede teksta vzdrže Bambergove izdaje vsako paralelo z Wagnerjevo (Ničmanovo), Fischerjevo in Schwentnerjevo — in da redaktorji Prešernovi iz l. 1866, 1896 in 1902 niso še Apeli, jaz pa tudi ne samo kopitarček. —

Prošnja.

Boj težak je na kolenih!
Reši moje trudne rame,
reši dušo spon ognjenih,
ti, ki si jih vrgla name!

Daj mi leka, pozabljenja:
spet bi ljubil domovino
in Boga in cilj življenja,
slab tobak in kislo vino!

Vladimir Levstik.

Jelar in njegov sin.

Spisal C. Golar.

(Dalje.)

lavec Andrej, ki je zaspal sinoči ob grmadi, se je zbudil, a trepalnice mu niso hotele narazen, in tako je še napol v sanjah tiščal glavo v mah, zakrival gosli s klobukom in se zvijal v klopčič. Zeblo ga je, da so mu skoro cvokotali zobje in se je tresel po vsem telesu. Izpregledal je in se začudil nad sivim meglenim jezerom, ki je bilo razprostrto med nebom in zemljo, ki je bilo gosto in težko in je ves čas nalahno rosilo iz njega. Bil je truden, oči so se mu zopet zaprle in skušal se je domisliti, zakaj je pravzaprav ostal pod milim nebom. Zadremal je v težkih mislih, a v tistem napolspanju so se mu začela širiti usta in hlapec Andrej se je zasmel kar nenadoma in na ves glas.

Legel je znak in pogledal na kostanj nad seboj, s katerega so kapljale neprenehoma bistre, mrzle kaplje. Padale so mu na lica in na čelo, zato se je obrnil in prevalil proti grmadi. Z boso nogo je zašel v pogorišče in gorki pepel ga je mehko pobožal po podplatih; peta se mu je vdrla globoče in pod rahlo, belo plastjo je še tlela žerjavica. Andreja je speklo, kot da ga je vklal modras. Zakričal je in usta, ki so se še pravkar smejala, so zlezla skupaj in oči so se mu zalile.

V trenutku je bil pokoncu. Prijel se je za opečeno nogo in poskočil vsled bolečin parkrat okoli grmade, a nato je poiskal klobuk in se odpravil navzdol po holmu. Klel je natihoma vso pot, ker ga je peta skelela in pekla, in gazil je po rosnih, hladnih travah, da so se mu opletale mokre bilke okoli nog. Na Jelarjevini bi se bil skoro spotaknil ob gospodarja, ki je spal in hropel na koncu hiše pod lipo. Ležal je znak, razgaljenih prsi in odprtih ust, z glavo na korenini.

„Oča, no vstanite! Kje pa ste!“

Ker se gospodar ni ganil, ga je sunil z nogo.

„No, oča, ali ne boste vstali!“

Jelar je udaril z roko po grči, ki je gledala iz prsti, in se zdramil.

„Kakšen vrag te pa nosi tod okoli! Ali ne greš spat!“ je zavpil gospodar nad hlapcem. Vzpel se je težko napol pokoncu in se nasmil na komolce.

„Lej ga, kje pa sem?“ se je začudil Jelar. Oprl se je zopet na roke in Andrej mu je pomagal na noge. Opotekel se je in bilo ga je malo sram hlapca, zato ga je vprašal jezno:

„Kod pa si ti kolovratil vso noč? Kaj? Ali so te čarovnice za nos vodile?“

„Prav nobene nisem videl, ampak sanjalo se mi je o mačkah.“ Hlapec se je spomnil svojega ležišča ob grmadi, kako se je smejal nad svojimi sanjami in kako ga je potem vžgal žareči modras.

Jelar se je tolkel po hrbtu, ki ga je bolel vsled nerodne leže na kamenitih tleh in trdih koreninah, in ni poslušal hlapca.

„Poglejte ga no, našega fanta,“ se je takoj nato zopet oglasil Jelar. Zagledal je sina Franceta, ki se je prismejal po ulici gori iz vasi.

„Kako pa? Ali res ni nobeden spal pod streho? No, sveti Janez je imel dosti prostora.“

Andrej se je namuzal in skrivaj nekaj povprašal Franceta.

„A! Tesarski stol sem objemal za noge vso noč.“

„Vidiš, k meni tudi ni bilo nobene večje! Pa zares! Kar zgrabil bi jo!“

„He, France,“ je takrat skoro zakričal Jelar, „saj moramo vendar na planino! Alo, Andrej, po kose, zgodaj je še! Ali so že vstala naša dekleta?“

Stopil je k vežnim durim, ki so bile samo prislonjene, in še na pragu je začel klicati:

„Tona, slišiš, Metka! Glej ju no punc! Vstanita!“

Ker ni bilo odgovora, je poklical Franceta:

„Pojdi ti gori, pa ju malo stresi! Slišiš, Tona!“

Po kamenitih, okornih stopnicah je prišla iz svoje podstrešne kamrice Metka. Zdehalo se ji je, ko je zavezovala ruto okoli glave. Za njo je prišel petelin z grede, se razkoračil sredi veže in zapel.

Kresna noč se je izgubljala pred žarenjem mladega jutra in zaznaval se je dan. Na Jelarjevini je vstal iz strehe moder dim čisto navpično in se zarezal v belo meglico, ki se je redčila in padala na zemljo. Zazveneale so kose, kot da so zadele druga ob drugo.

Jelar je stal na griču za hišo in je čakal Franceta, ki se je pokazal izza vogla. V glavi mu je šumelo od sinočnjega večera in zdelo se mu je, da se ves čas vrti v kolobarju.

„Ali si ti zdrav, Andrej?“ je rekel hlapcu, ki je že stal za njim in je prižigal pipo.

Andrej je zinil in se nasmejal gospodarju: „Zakaj ste pa pozabili name? Od vode ne morem biti bolan!“

Jelar se je okrenil in vsi trije so šli po ozki stezi, ki se je vila med češnjami in se tam na koncu griča izgubljala v les. Trava jim je šumela pod nogami in rosne kaplje so pršele naokoli, belo cvetje je bilo vse oblito in se je nagibalo proti zemlji.

France je zavriskal, da je zagrmelo od gore, kot da se je oglasil orjak in zatrobil v rog.

„Ali vi ne boste?“ je vprašal očeta.

„Bom pa jutri! Ampak, France, če si tak korenjak, no, pa glej, da bo danes padla planina!“

„Kako mislite, oče?“

„Če pokosimo danes vso planino, pa vama, tebi in Andreju, kupim o svetem Jakobu v Loki na semnju vsakemu žametast oprsnik. Pa še tebi povrhu tak kastorec s peresi, kakršnega ima Rožmanov Peter.“

France se je nasmejal, hlapec pa je odmajal z glavo: „Kaj bi mislil na to! To je tako, kot bi rekel: Na, tole smreko prelomi, pa ti dam junca iz hleva! Oče, če mi obljubite vso Jelarjevino, pa je ne vzamem!“

Prišli so po holmu v gozd, in tam pod gostim in temnim listnatim in jelovim drevjem je še sanjal jutranji somrak. Debele, zveržene veje so se iztegale po zraku, objemale so se in oklepale, zaraščen hrast je kot siv zaljubljen starec ščegetal debelo, košato bukev pod ramami in oba sta opletala po ščetinastih plečih raskavega smolastega borovca, ki je stal srep in tih sredi gozda. V rosnih vrhovih so se oglašali ptiči, včasih se je vzdignila z drevesa nad stezo težka ptica in zavihrala z mokrimi perotmi po zraku.

„France, ali ti tudi tako misliš?“ je vprašal Jelar.

Odgovoril ni nihče, le zamolkle stopinje so zopet odmevale po gozdu, splašila se je veverica na smreki, začudil se je škorec in z veje so se usule kaplje.

„Pomisli, France, to bi bil zal, kar ves bi se izpreminjal! Nov kastorec, žametast in svetel, krivce za trakom, malo postrani bi ga nosil, pa bi ne bilo goršega fanta. In oprsnik iz zelenega žameta, presneto, vsaka bi te rada imela! Tudi tebe, Andrej! Saj sta korenjaka! Trije smo in lahko pokosimo do poldneva! Kaj pa je to! Gori in dol, kot bi se izprehajali!“

„Jaz sem že za to,“ je dejal France. „Ti pa tudi, Andrej! Potem po svetem Jakobu pa pojdemo izbirat dekleta. Samo če bo res . . .“

„Zakaj ne? Na, da ti bo dosti: Še uro dobiš in srebrno verižico!“

Sin se ni smejal, snel je koso z rame in zabliskal ž njo po zraku. Potem ni več govoril in je samo mislil, kako se bo postavil. — Rozalka, ali bo gledala! Nalašč pojde mimo njenega okna, ko se bo napravljal k maši, in tam bo malo postal, s cigaro v ustih, kastorec na glavi, roko v žepu, tako da se bo videla verižica na zelenem oprsniku. „No, Rozalka, ali imaš kaj nageljnov?“ — Pogledala bo skozi okno in ostrmela: „Ali je to France ali ni? —“

Ves je zardel v obraz pri teh mislih, lica so mu gorela in živa želja je kovala v njegovem srcu. Bila je to želja, da bi ugajal sosedovi, da bi Rozalka samega občudovanja pred njim sklejala roke, bilo je to hrepenenje mladega fanta, ki si izbira in išče dekleta in bi bil rad zaljši od vseh. Snel je zopet koso z rame in zabliskal ž njo po zraku.

Gozd je bil zmerom glasnejši in šumnejši, dan je prodiral skozi gosto zeleno obočje in včasi je zašumel veter po vejah.

„Oča, o svetem Jakobu, ali ne? In uro in verižico tudi?“

„Tudi.“

Prišli so iz gozda in tam se je začejala planina. Strmo in visoko se je vzpenjala po južni gorski rebri in vrh se je ob zgodnjem jutru le malo videl iz megle. Razprostirala se je široko in ni bilo opaziti, kje se končuje, ker je tekla gora v krogu in vprav tam delala ovinek.

Nad zemljo je plavala še kot mleko bela megla in je močila in zalivala planinske rože, ki so še zatiskale čaše in zaklepale kelihe. Tuintam se je razprostrl in razklenil cvet in roža je željno srknila vase rosno kapljo.

France je zavihtel koso. Bil je prvi v vrsti, švigalo je ostro orodje, trava in cvetje je padalo pokošeno in za koscem so vstajali visoki redovi.

Drugo vrsto je začel Andrej, ki je takoj zaklical: „E, saj ni nič! Poglej, kaka ti je gora! Lani smo kosili dve jutri.“

„Cel teden ne pokosimo, če bi bili vsi Andreji,“ je opomnil Jelar. Bil je tik za hlapcem. Hladno in sveže je bilo jutro, kose so hrustale in rezale mokro travo, kot bi se vili 'bliski po tleh.

(Dalje prihodnjič.)

Književne novice

Dragotin Kette: Poezije. Druga, pomnožena in pregledana izdaja. S podobo pesnikovo, faksimilom njegovega rokopisa ter življenjepisnimi in književno kritičnimi črticami Uredil A. Aškerc. Ilustroval Maksim Gaspari. V Ljubljani, 1907. Založil L. Schwentner.

Nič ni bolj karakteristično za naše malenkostne razmere nego veselje, ki se je tintam s takim poudarkom naglašalo ob tej drugi izdaji Kettejevih poezij. Kajti zdi se, kakor bi se tem povodom ne bili iznova zaveselili svežih, dehtečih cvetk, ki nam jih je v pester venec povil mladi, nadarjeni in tako rano umrli poet, temveč kakor bi veselje v istini veljalo samo — drugi izdaji. V nekem pogledu bi bilo tudi to veselje opravičeno, ako bi se namreč iz dejstva, da je bilo po primeroma kratki dobi treba ponatiska tako odličnih dušnih proizvodov, kakor so brezdvomno Kettejeve poezije, sklepati smelo, da se jasni med nami, da se krog naše resnične inteligence širi in da se bližajo za naše umetnike boljši časi. Potem bi se druge izdaje Kettejevih poezij še posebno i mi veselili! —

No, vsekakor kaže, da je postal Kette izreden ljubljeneec našega naroda in da je prodlr kakor razen Prešerna in Gregorčiča morda še noben naš poet v mase ljudstva. Stvar je umevna. Pri Kettejevih pesmih se čuti, da „iz srca svoje so kali pognale“, in zategadelj se jim tudi srce zapirati ne more, in ker so poleg tega navzlic vsej svoji globokosti preproste, lahko pojmljive, bi se ne bilo čuditi, če bi tudi preprostejše ljudstvo segalo po njih. — Zanimivo bi bilo zvedeti, katerim slojem se je Ketteja doslej največ prodalo!

Druga izdaja je pomnožena. Marsikaj lepega se je pridružilo temu, kar smo poznali iz prve izdaje, in škoda bi bilo, če bi se bilo izgubilo. Tudi Aškercjev predgovor se tu malo drugače glasi nego v prvi izdaji. Reči se mora, da je pisan z ljubeznijo in toplim čuvstvom. Ocenil je gospod Aškerc Ketteja s stališča svojega umetniškega naziranja, kar je naravno in tudi popolnoma v redu. Radi podpišemo domalega vse, kar je v tem pogledu povedal. Če se zdi nekaterim, da je gospod Aškerc pesnika kot človeka premalo označil, treba pomisliti, da je sploh težko karakterizirati človeka, s katerim nismo vseskozi skup živeli ter dannadan občevali. Vendar nahajamo v Aškercovi sliki o pesniku dokaj značilnih potez in se nam vidijo njegove dedukcije in zaključki glede osebnosti pesnikove prav srečni. Če je navzlic temu v Aškercovem spisu v tem pogledu kaj pomanjkljivega, ne zadeva krivda njega. Mislimo, da ni, a če je, potem obžalujemo, da ni te naloge prevzel kdo izmed vrstnikov Kettejevih, ki so ga natanko poznali.

Opremljena je druga izdaja jako lepo.

Ilustracije knjigi je proizvedel, kakor nam pove naslovni list, akademični slikar Maksim Gaspari. Vse risbe so v sebi harmonično izdelana celota; kaj prijetno učinkujeta kombinirana peresna in brizgalna tehnika. Podobe so vse stilizirane, figura in ornament se povsod dopolnjujeta primerno slogu.

Gasparijeve risbe spominjajo nekoliko na Klimta, Vogla in Schwindta. Taki vplivi se kažejo pri vsakem umetniku za časa šolanja. Ko pa se umetnik izindividualizira, ginejo bolj in bolj in samotvorna moč ubira svojo pot, svoj posebni „duktus“.

To individualno tvornost izražajo Gasparijeve slike nemalo. Čudno je le, da je umetnik delal na naslovnem listu samo s konturami, pri vseh drugih risbah pa z maso. Dalje je opaziti, da Gasparijevim ženskim obrazom ni vselej lega oči in nosu prešturirana; isto bi pripomnili tudi o nerazvitem aktu, na katerem je vidna nesorazmernost. Umetnik pač sme pri stiliziranih figurah opustiti proporcionalnost, da ustvari sliko pikantnejšo in porazdeli prostor ugodneje, toda to mora biti vedno v prilog celoti.

Z umetelnostnega stališča je v Kettejeve pesmi sprejete proizvode Gasparijeve šteti za jako dobre, tudi v tem oziru gre torej knjigi v vsaki knjižnici častno mesto. Da sta ena zvrhinja in ena odspodnja risba zamenjani in da okraski tupatam niso prav porazdeljeni, to gre na rovaš tehničnemu vodstvu. Želeli bi, da bi v prihodnje za porazdelitev ilustracij poskrbel tudi kak strokovnjak.

Želimo prav iskreno, da bi se druga izdaja Kettejevih poezij še hitreje razpečala, nego se je prva.

Cena broširani knjigi je 4 K, po pošti 4 K 20 h, eleg. vezani 5 K 50 h, po pošti 5 K 80 h.

Z. + A. H. O.

Tuma Henrik dr.: Jugoslovanska ideja in Slovenci. (V Gorici, 1907, „Goriška Tiskarna“, 48 str.) — Ta razprava je izšla najprej na hrvaškem jeziku v spletski liberalno-demokratski smotri „Svoboda“, potem na slovenskem jeziku v „Našem Listu“. Ponatisku, ki ga imamo pred seboj, je dodan pripis s to-le glavno mislijo: „Združenje Dalmacije s Hrvatsko in Bosno-Hercegovino mora biti prvo dejanje oživetvoritve jugoslovanske ideje... To združenje omeji Madžarsko v nje stremljenju na Adrijo. Slovenska po svoji legi sledi stremljenju Dalmacije — zato sem spisal članke... Prihodnost vsekako mora pokazati, da brez združene slovensko-hrvatsko-srbske Ilirije — ne more biti Avstrije.“ — Pri aktualnem razpravljanju jugoslovanskega vprašanja, pravi pisatelj, smo Slovenci sami krivi, da nas vsakdo prezira in ne ceni, ker so se momentano naši politični voditelji zagrizli v malenkostna notranja vprašanja ter so slepi in gluhi za ves ta svet, ki jih okroža; nadalje pa nam škodi dogmatični historizem, ki ne vidi nikjer naše zgodovine. Faktično pa so se Slovenci dandanes naravnost biološkim potom diferencirali od vseh sosedov kot poseben narod in so v sebi postali integum, individualiteta. Historizem ne more ujediniti niti tistih dežel, kjer bivajo Hrvati, oz. Srbi, v enotno Veliko Hrvatsko ali Veliko Srbijo. Sploh največ deli Jugoslovane zgodovina, a samo malo jih deli pravi ljudski značaj in jezik, loči jih „inteligenca“, ne narodna, plemenska „rasa“; v sorodnem jeziku in v sorodni narodni pesmi jugoslovanskih plemen dobimo kal in vez skupne jugoslovanske prosvete; hrvatski narod je ohranil staro epsko tradicijo, stare slovanske običaje in čistejši jezik; zato mi Slovenci težimo za tem, da se približamo slovanski, hrvatsko-srbski kulturi in da se z njo zedinimo. Naš zemljepisni položaj odločuje o naših ekonomskih interesih: Kakor kliče Adrija Slovence in Hrvate na skupno delo, tako določata Srbom delo in smer Morava in Vardar; razvoj pomorske hrvatske moči in naselitev Trsta po Slovincih in Hrvatih, to sta dva najbližja cilja in prvi odločen korak do oživetvorjenja jugoslovanske ideje in zveze s severnim, edinim industrijalnim slovanskim plemenom, s Čehi; Slovenci in Hrvatje imajo samo en pot do veličine, morje! Ako se zavedamo tega zgodovinskega, narodopisnega, zemljepisnega in gospodarskega položaja, nam mora biti jasno, da brez skupne jugoslovanske ideje ne moremo niti misliti na pravičen razvoj jugoslovanskih

plemen in da brez skupne velike misli-voditeljice morajo vstati in postati posamezna jugoslovanska plemena odvisna od močnejših, po državah organiziranih tujih narodov. Danes menda ne bo med Slovenci, Hrvati, Srbi, Bolgari mislečega človeka, ki ne bi uvidel potrebe skupne ideje-voditeljice, skupnega organizovanega dela. Skupna organizacija se mora razvijati v treh smereh: v politični, gospodarski in kulturni. Politično-gospodarski skupni organizaciji je bila doslej največja zapreka v tem, da so se pri poedinih jugoslovanskih plemenih ustanavljale politične stranke po vzorcu evropskih ustavnih držav; trebalo bi konstatirati dejansko socialno stanje poedinih plemen in potem obnoviti politično stranko; smer našega političnega in gospodarskega dela bodi demokratska in gospodarsko združna. Najlaže bi bilo doseči skupno kulturno organizacijo (književniki, umetniki, „Maticе“). Politično, ekonomično in kulturno organizirana jugoslovanska plemena so mogočna skupina, ki ne potrebuje nikake zveze ni z Italijani ni z Madžari; Avstrija bi morala po svoji zgodovini, geografski legi in etnografski sestavi narodnostno in ekonomsko vzgajati in razvijati jugoslovanska plemena. — To je splošni posnetek iz Tumove razprave; razprava zasluži tem več pažnje, čim manj se pri nas spričo malenkostnih razmer oziramo čez vaško mejo in čez hip v večnost. Razpravo znači glede na Slovence brezdvomno sicer umljivi optimizem, glede historizma pa prevelik nihilizem: tudi bi za obča razmotrivanja želeli več konkretnih podatkov.

Dr. Fr. Ilešič.

Hrvatska knjižnica. I. zvezek. Uredil dr. Fran Ilešič. Izdala Matica Slovenska. Ljubljana 1906.

Ob koncu preteklega stoletja in pozneje se je pri presoji književnega daru Maticnega redno zahtevalo, naj izdaja Matica knjige, ki jih bo večina članov res čitala. Zdaj smo dobili „Hrvatsko knjižnico“.

Kakšni bodo prihodnji zvezki, moremo tem manj presojati, ker je težko reči, kakšni naj bodo. Iz prvega zvezka pa spoznamo, da tudi urednik sam ne ve prav, kod in kam. Knjižnica je kakor zbirka vzorcev in odrezkov raznega blaga; to je v tem oziru dobro, ker si po vzorcu more občinstvo nabaviti i blago samo. Umevamo pa tudi, v kakih škripcih je bil izbiratelj blaga in njega urednik. Blaga je sila mnogo, a kaj se naj izbere, da služi namenu knjige? Namenu? Kakšnemu namenu? To je tista zagonetka, ki jo je bilo treba konkretno rešiti, v pravcati knjigi, ne s kakimi lepimi frazami. Kaj lahko je reči: „Izdali bomo knjigo, ki naj zbližuje Slovence in Hrvate,“ ali, kakor pravi urednik sam v uvodnih besedah, presadivši splošno idejo na ožje realno polje: „Hrv. knjižnica . . . bode Slovence uvajala v književnost in vobče v kulturo hrvaško.“ Toda z vprašanjem, kako se naj to zgodi, se zopet premakne namen te knjižnice. Kajti nastane vprašanje, naj se li o hrvaškem slovstvu in hrvaški kulturi razpravlja v nalašč spisanih informativnih člankih, zaradi stvarne uspešnosti morda pisanih v slovenskem jeziku, ali pa se naj ponatiskujejo že obstoječi hrvaški spisi, ki so pripravni, da „uvajajo Slovence v hrvaško književnost“ itd., in sicer ne le ukoviti, razpravljajoči spisi, ampak takisto izvorni zabavni. Zaradi večje lahkote pri zbiranju, iz zunanjih ozirov in notranjih razlogov bo se pač malodane vsakdo odločil za drugo pot. Ko stojimo na tem potu, je nadaljnje korakanje že laglje; snov se da že prijeti in vstaja vprašanje o obliki. Pri snovi je jasno, da naj služi končnemu namenu: spoznavanju hrvaškega slovstva in hrvaške kulture. Zato se razume, da je uredniku treba poiskati v hrv. slovstvu takih spisov, ki res predočujejo hrvaške odnose; v tem oziru je zašel

naš urednik na napačno pot, ker je v nasprotju s proglašanim programom sprejel in očitno nalašč iskal hrvaških spisov, ki govore v naših, o slovenskih odnosih! Te itak poznamo in če bi jih ne poznali, v pričujoči knjigi jih ne bi iskali; če pa jih že najdemo, bi vsaj pričakovali, da najdemo tu same sebe nekoliko manj sfantazovane in — idealizovane. S kakim veseljem bi brali kaj pristnega o hrvaških razmerah, pri seljaku in graščaku, v sedanji in pretekli dobi! Namreč kaj pristnega res iz življenja, ne le govorov in govoranc in zopet govorov! Saj ima to staro, krepko in mehko, originalno hrvaško ljudstvo toliko zanimivega v zgodovini, v domači hiši in v srcu, da mora vsakdo obstrmeti, kdor se prvokrat ustavi pri njegovem slovstvu! Pa seveda! Mora imeti dotičnik srečo, da dobi v roke baš kak dober spis, namreč dober sam ob sebi, ne zato, ker se malo laska nam Slovincem ali ki načelno povzdiga vse, kar je hrvaško ali celo ilirsko. Sigurno sem pričakoval takih spisov v tej knjigi, a ni jih. Prvi in glavni del v njej zavzemajo razni odlomki, ki še precej govore, a malo povedo, veščaku premalo, začetniku, ki mu nedostaja apercipcije, preveč. Proti koncu krene knjiga na pravo pot, a konec jo je zajel, preden je bila končana.

Ta nedostatek izvira iz tega, ker je urednik v svoji gorečnosti hotel ujeti kar celo vrsto ciljev in je pri izbiranju snovi pričakoval, da bo to, kar služi direktno v prilog njegovim stremljenjem in ga zato navdušuje, navduševalo i druge, ne da bi pomislil, da je drugim prehoditi še dolgo pot, preden pridejo sploh do stališča, raz katero se bodo odločevali pri spisih, bodisi za simpatijo in morda res navdušenje, bodisi za antipatijo. Hotel pa je s knjižico očitno doseči več namenov: vpeljati bralce v književno zgodovino hrvaško, seveda počenši z ilirizmom, potem v ilirizem sam v njega glavnih zastopnikih; nato je prešel na „Našo zemljo“ (?) in je hotel, če prav razumem dispozicijo (iz tiska in kazala ni prav razvidna), umevajoč besedo „našo“ v zelo obsežnem pa po njegovem duhu zopet preozkem zmislu, v posnetkih iz beletristnih ali napol beletristnih spisov podati nekak narodopis Slovenije (v ožjem pomenu), Istre in Dalmacije (ozir. Jadranskega morja). Tako se pode načrti, a ne ustreže se nobenemu toliko, da bi bralec res mogel tako reči, kakor ga pozivlje urednik v uvodnih besedah: naj se namreč izrazi, more li na koncu reči: „Danes smo se tega učili in naučili.“ Edino tistim bo mogoče tako reči, ki se za vsebino sploh ne brigajo in knjigo čitajo le, da bi se naučili hrvaščine.

In s tem smo se doteknili še enega novega namena, ki mu po urednikovi izjavi tudi naj služi knjiga: ona bodi „uvod v hrvatski jezik!“ — Bil bi res čudež, ko bi knjiga, ki obsega 104 strani, mogla ustreči vsem tem namenom! — Da govorimo odkrito in se prijavimo s konkretnim predlogom: nam se zdi, da bi bilo uredniku treba ubrati enega izmed tehle dveh potov: ali 1.) ozirati se le na začetnike in jim zato nuditi lahkih kratkih beril različne vsebine (kakor v kaki čitanki) z razlago manj znanih besed; seveda bi taka knjiga stala glede notranje vrednosti med Matičnimi na precej nizkem stališču, a bila bi praktična; ali pa bi naj urednik 2.) vzel kako klasično hrvaško obsežnejše delo, najboljše povest ali roman, in bi je dal enostavno ponatisniti; delo pa bi naj bilo vzeto iz hrvaškega življenja ali pa vsaj pisano v duhu Hrvata. Ako bi bilo eno delo preobsežno, bi izbral dvoje, troje krajših, n. pr. novel. Nekatere besede bi lahko v opombah pojasnil, na prvih straneh nekaj več, potem čimdalje manj: zanimivo štivo bi braleca samega pripotegnilo; če tuintam kakega izraza ne razume, kaj to škodi? — Naj bi se že ubral prvi ali drugi pot, knjiga bi dobila enoten značaj in bi ne pehala braleca semintja; nabiranje primerne gradiva bi tudi bilo celo netezavno delo. Po

našem ukusu bi bil drugi pot boljši, ker je najprimerneje, če se postavi bralec kar in medias res; če ga bo vabila snov, mu bo postala, kmalu tudi oblika toliko domača, da je mogoče snov uživati; več pa ni treba. Tudi naš urednik je že hotel kreniti na to pot. Hotel je ponatisniti „Karanfil“, a je to namero opustil, ker je ta spis že preveden v slovenščino. Zakaj pa ni izbral česa drugega podobnega po umetniški veljavi, morda za svrhe te knjige še boljšega? Saj je Šenoa spisal še mnogo drugega in celo boljšega, in drugim pisateljem se je tudi mnogo posrečilo... Pa posegel je preklicani postranski namen vmes: kar piše hrvaški pisec, to bodi medsebojno komplimentovanje Slovencev in Hrvatov... Sicer: veliki umetnik Šenoa se ne sme presojati s tega stališča! Bridka škoda pa je res, da v pričujoči knjigi ni zastopan najboljši hrvaški romanopisec.

Zelo skrbno je opremil urednik hrvaško besedilo z razlago manj navadnih besed; to ga je stalo veliko truda in to delo ima zato trajno vrednost, ker moremo vsakega začetnika v hrvaščini napotiti, da pregleda te opombe in si zapomni izraze. — V prav veliko zaslug štejem uredniku, da je oskrbel besedam naglaske. On sam sicer pravi, da bodo utegnili bolj motiti nego koristiti, a jaz sem nasprotnega mnenja: naglaske so jako potrebni, ker imamo Slovenci, če jih ne poznamo, o govorjenju hrvaščini čisto napačne pojme. In to vstavljanje naglasikov ni mala reč; toliko skrbnosti in točnosti zahteva, da se menda prav zato tega posla doslej ni upal nihče lotiti v tolikem obsegu. Z ozirom na to je naša knjiga važna pridobitev.

Uvod se giblje v čudnih aforizmih, „kazalo“ je nepopolno, naslovi spisom so izbrani po neenotnem načelu.

Dr. Jos. Tomišek.

Povjest filozofije. Napisao Dr. Albert Bazala. Svezak I. Povjest narodne filozofije grčke. U Zagrebu. Izdala Matica hrvatska. 1906. str. 332 v 8°. (Poučne knjižnice Matice hrvatske knjiga XXXII.).

Izmed vseh knjig, katere je letos Matica hrvatska izdala, je najzanimivejša pojava prvi zvezek povesti filozofije, ki obsega poleg uvoda prvi del zgodovine grške filozofije od prvih početkov do smrti Aristotelove. Zanimiva je knjiga zaradi tega, ker je njen predmet tak, da ga pri južnih Slovanih doslej še nismo doživeli v književnosti. Z zanimanjem sem prečital knjigo in jo odložil s sodbo, da je knjiga, kolikor je seveda mogoče, dobro došla vsakemu obrazovanemu človeku, ki se nima časa baviti z zasebnimi studijami filozofskimi, ki pa želi zvedeti „in nuce“ vse, kar je zanimivo v tem oziru. Ne pravim, da se bode s knjigo naslajal vsak član „Matice hrvatske“, ker ni razina obrazovanosti pri vseh članih taka, da bi jih mogle abstraktne znanosti zanimati. Tudi ne mislim, da je vse, kar je v knjigi, samoraslo, tega ne more nihče zahtevati, ali pisatelj je vestno uporabil bogato dotično književnost in dal na koncu natančen račun o teh virih. Ne strinjam se torej z nekim gospodom, ki mi je rekel, da bi takih knjig lahko v enem letu nekoliko napisal... Knjig bi napisal, ali kakih, to je drugo vprašanje. Noben poligraf ne more biti temeljit, in to je prvi pogoj vsake znanstvene knjige, katere namen je, ponaroditi znanost v lepi obliki in natančni vsebini. Zatorej izjavljam, da smatram gori navedeno knjigo za sad resnih in temeljitih študij, in oblika je tako prikupljiva, da jo bode tudi izobražen logik s pridom čital.

V uvodu govori pisatelj o imenu filozofije in filozofa. Stari modreci so se imenovali σοφοί ali σοφισταί; Pitagora si je pridel bolj skromno ime „ljubitelja modrosti“ (φιλόσοφος). — Prvotna filozofija je bila mitološka, to je, ljudje so si s svojim čuvstvom in fantazijo razlagali vse pojave v prirodi okoli sebe. Ali s tako razlago

se um ni mogel zadovoljiti in začeli so obrazovani in daroviti možje z umnim delom razlagati te pojave, ne pa s fantazijo. Vrlo dobro je prikazano razmerje filozofije kot znanosti in mitologije, ki je osnovana, kakor vsaka vera, na čuvstvu in fantaziji ter operira s čudeži. To dejstvo je najjasnejši dokaz, da je vsaka filozofija, katera se oslanja na čuvstvo in fantazijo ali pa na kako razodetje božje, nasprotna spoznanju uma. — Filozofija je najsplošnejši nauk o vzrokih in osnovah stvari in se bavi s problemi, ki ne spadajo v področje poedinih znanosti. Pri tem pa filozofija ne mora biti samo teoretska, nego se bavi tudi z uporabo svojih naukov v praksi življenja, ker jih upotrebljava v političnem, socialnem, gospodarskem zmislu in ker daje življenju obliko, položaj človeku v svetu in smer njegovemu delovanju in hotenju. Teoretska stran filozofije se bavi s poslednjim spoznanjem principov vseh znanstev in njih zborom v eno celino, ki ustvarja sliko sveta. Praktična stran filozofije pa določa vrednost življenja in njegovih smotrov. — Vsak človek ima dve težnji: težnjo za blaginjo in težnjo za znanjem. Sila, razvitejše življenske potrebe in težnja za večjo blaginjo ga silijo, da misli, vprašuje, smatra, proučuje, nabira izkustva in po njih prireja svoje življenje. Znanost je torej osnova filozofije, ker išče resnico zaradi resnice. Človeštvo pa zahteva od znanja praktično vrednost za življenje v materialnem oziru, da si primerneje uredi medsebojne odnose članov društva, da si olajša boj za obstanek in da določi smotre prosveti. Zato je filozofija najsplošnejši nauk, ki spaja najobčemtnejša spoznanja v neko edinstveno celino brez protislovja.

Zato je za filozofijo potrebno znanje njene zgodovine. Zgodovina prikazuje ves razvoj uma ljudskega. Kakor se menjajo življenske prilike, tako se menja tudi filozofija, vsaka doba ima nove vidike in z novim vidikom nove probleme in nova vprašanja. Zgodovina filozofije vpliva na dva načina na razvoj filozofski; v prvem pozitivnem utrja resnice, v negativnem prepreča zmote. Resnica je velika zagonetka, katere ljudje nikdar ne bodo rešili popolnoma. Ali resnici se lahko bližajo. Samo ošabnost onih ljudi, ki smatrajo, da jim je Bog sam odkril resnico, si more domišljati, da ima resnico v zakupu. S tem je zadan konec filozofskemu promatranju, ker ako je resnica samo ena, potem ni potreba več nobenega razvoja. Vsak filozof misli, da je on zadel resnico, in je uverjen o svoji vrednosti. In vendar je vsaka taka dogmatska resnica ustanovljena na premisah, ki jih smatrajo doličniki a priori za resnične, a zanje ni nepobitnih dokazov. Ker torej premise niso dokazane tako, da bi zadovoljile človeški um, je vsako apriorno namišljanje resnice brez trdne podlage.

Pri razvoju filozofije delujejo posamezniki, ki so posebno daroviti, to je socialni faktor; važen pa je tudi socialno-kulturni faktor, ker so posamezniki odvisni od socialnih in kulturnih razmer svoje dobe.

Lepo je razloženo trojno filozofsko tolmačenje (psihološko, kulturno-historijsko in pragmatično). Zgodovina filozofije ne sme podajati važnosti samo individualiteti poedincev, pa tudi ne prezirati le-té in vse izvajati iz shematizma, po katerem se je um dovršil postopno do sedanje višine. Zato je treba kritike, ki pa ne sme biti dogmatična, t. j. da smatra nekatere resnice a priori brez dokazov, nego mora biti imanentna, t. j. v sestavu samem mora opozarjati na vse, kar odgovarja resnici, in na vse, kar je zmota. Nobeden sestav ni povsem kriv, samo je bolj ali manj zmoti potrjen.

Jasno so razloženi razni teoretični in praktični problemi empirizma, racionalizma, kritizma, problemi metafizike, ontologije, kozmologije, psihologije, tol-

mačenja monizma, dualizma in pluralizma, materijalizma, idealizma, realizma, in praktični ali vrednostni problemi etike, sociologije, prava, umetnosti in vere.

Na strani 31.—51. so razloženi v kratko, ali jasno filozofski sestavi indijski: prirodni politeizem in iz njega izišli panteizem Rg-vede; brahmanstva. Perzijani so izveli vso stvaritev iz dveh principov: svetla (Ormuzda) in tmine (Ahrimana), Babilonci so izumili astrologijo in magijo, Izraelci monoteizem in teokratijo, Kitajci imajo Kong-tse-jev sestav pravičnosti in človekoljubnosti in Lao-Tse-jev, ki se zove taoizem po bogu Tao, ki je v materiji in v duši. Egipčani so negovali matematiko, spoštovali posebno mrtvece in verjeli, da se duša seli v različna bitja in očičša. Vsi ti sestavi niso imeli posebnega vpliva na zapadno filozofsko mišljenje.—

V prvem delu se razlaga zgodovina grške narodne filozofije, ki se sme imenovati samonikla. Ona je delo ne vsega naroda, nego poedincev. Ker je priroda Grke po mačehovsko oskrbela, so se morali krvavo brigati za svoje blagostanje in so si tako dobili najrazličnejše oblike društvenega, javnega in privatnega življenja. Ako so bili zaradi tega pesimisti, jih je sposobnost za vsako delo napravila optimiste in jih harmonski razvila v lepe in dobre ljudi. Njih filozofija se ni dala kovati v sponse vere in tradicije in je bila umetniško nadahnjena. Vsi filozofi so bili tudi pesniki. — V četrtem oddelku sta razloženi kozmologija jonskih filozofov in elejska šola. Za njimi so prišli atomisti. V tretjem odseku se razpravlja o antropologiji dobi, to se pravi, človek je stopil v ospredje filozofskega mišljenja in mozganja. — Najprej so nastopili sofisti, ki so bili potujoči učitelji govornišva, filozofije in tolmači pesnikov. Sofiste je pobijal Sokrat, ki se je bavil z etiko. Njegovi učenci so ustanovili različne šole: 1.) Megarjani, ki so spojili nauke Sokratove z nauki elejske šole. 2.) Kiniki. 3.) Kirenjani. Megarska šola je prednica skepticizmu, kinška šola stoicizmu in kirenajska epikurizmu. — Sledeči oddelek razpravlja o Platonu in Aristotelu. Platon je bil najimenitnejši učenec Sokratov, učenjak, političar, umetnik in svečenik.

Najimenitnejši učenec Platonov je bil Aristoteles iz Stagire, učitelj Aleksandra Velikega. V njem je dosegla znanost grška svoj vrhunec. On je obsegal v svojem duhu vse tedanje znanje.

V knjigi je ostalo žalibog mnogo tiskovnih napak, katerih pa ni pisec zakrivil, nego jih ni mogel popraviti zaradi odsotnosti od tiskarskega mesta.

Ako bi kaj prigovarjali, bi bilo to, da so grški citati doslovno prevedeni, kar bi bil umevneje prevedel, ako bi bil dal bolj domačo obleko svojemu prevodu.

Včasih bi želeli nekaj več čuti o življenju filozofov, o katerih razpravlja.

Ne vemo, zakaj je rabil obliko Tal in Keb. $\Theta\alpha\lambda\lambda\epsilon\iota\varsigma$ ima v gen. $\Theta\alpha\lambda\lambda\epsilon\iota\omega - \Theta\alpha\lambda\lambda\omega\upsilon$, pa tudi $\Theta\alpha\lambda\lambda\gamma\tau\omicron\varsigma$; torej osnova „ $\Theta\alpha\lambda\lambda\gamma\tau\omicron$ “, $\text{Κεβ}\beta\gamma\tau\omicron\varsigma$ pa vedno „ $\text{Κεβ}\beta\gamma\tau\omicron\varsigma$ “. Torej Talet in Kebet, kakor Lahet.

Ali to so malenkosti, ki knjigi ne jemljejo vrednosti. Zatorej jo vsakemu prav toplo priporočamo.

R. P.

Vyhubit. Obraz slovenského utrpení. Napsal R. Targo. V Telči. Nákladem knihkupectví Emila Šolce. Cena 80 h.

Ta češka knjižica slika kratko in jedrnatu položaj ogrskih Slovkov, ki se v zadnjih časih bolj živo gibljejo in upirajo pomadžarjanju. Namen ji je, da vzbuja zanimanje Čehov za trpljenje najbližjih bratov, in zahteva naravnost, naj bo Slovaško

del češkega kulturnega in političnega programa. Knjižica sama na sebi je tudi dokaz, da se razmerje med Čehi in Slovaki boljša. Znano je, da so Slovaki cela stoletja rabili češki književni jezik in se šele v štiridesetih letih preteklega stoletja odcepili od Čehov, na veliko škodo obema plemenoma. Tudi krivde je bilo precej na obeh straneh. V teku časa so Slovaki več, nego je bilo treba, naglašali svojo posebnost in sanjariji o pomoči severnega strica, Čehi pa se nejevoljni in tudi po nemarnosti niso zanje brigali. Mlajše pokolenje, ki bolj realno misli in več dela, skuša pri Čehih in Slovakah popraviti, kar se da. Posebno se mlajši Slovaki učijo od Čehov narodnega dela in iščejo tudi pri njih naravne zaslombe, na Češkem in posebno na Moravskem pa imajo res mnogo požrtvovalnih prijateljev.

Podrobnosti te poučne knjižice ne spadajo semkaj. Omenjam samo, da Madžari skušajo svoje cilje doseči tudi s tem, da vlada izdaja že dvanajst let časnik „Slovenské Noviny“, ki so že nekaj let dnevnik. Podoben ilustrovani tednik „Vlast“ a Svet“ v madžarskem duhu izdaja pa vlada že dvajset let. Denar za to se jemlje iz konfiskovane glavnice uničene „Matice Slovenske“ (t. j. slovaške).

Kakor drugod imajo tudi Slovaki najhujše nasprotnike na domačih tleh, namreč „zemane“, t. j. kmečke plemiče, ki hočejo s tem ostati gospodje, da se madžarijo, in pa Žide. Nov dokaz, kako važno je povsod gospodarsko vprašanje. Treba je braniti ne samo narodni jezik, ampak tudi narod, po katerem jezik živi.

M. Murko.

Profesor dr. Marian Zdziechowski: Die Grundprobleme Russlands. Literarisch-politische Skizzen. Aus dem Polnischen übersetzt von Adolf Stylo, Gymnasialprofessor in Krakau. Akademischer Verlag. Wien, Leipzig 1907.

Krakovski vseučiliški prof. Marjan Zdziechowski je ruski Poljak, ki je študiral na Ruskem in mnogo občeval z ruskimi pisateljskimi in svobodoljubnimi krogi. Že v dijaških letih se je odločil za spravo in prijateljstvo med Rusi in Poljaki na podlagi verskih in nravnih idealov najboljših pisateljev obeh narodov, kar v dobi najhujšega reakcionarstva na Ruskem ni bila malenkost. Ko je v Krakovu opazoval, kako ovirajo tako približevanje Poljaki s tem, da ne poznajo Rusov in drugih Slovanov, Slovani pa zopet s tem, da imajo krive pojme o Poljaki, ustanovil je v Krakovu „Klub słowiański“ kjer se je najprej tako mnogo in temeljito predavalo o najrazličnejših slovanskih vprašanjih kakor nikjer drugod, in je bil tudi duševni oče izvrstnega mesečnika „Świat słowiański“, ki že tretje leto izpolnjuje svojo nalogo, da seznanja Poljake s slovanskim svetom, med njim pa brani tudi poljsko stališče.

Ako torej tak mož napiše obširno delo o „ruskih problemih“, t. j. o glavnih in posebno izvirnih idejah, ki jih nahajamo pri ruskih pisateljih in misliteljih od časov Katarine Vel. do naših dni, zasluži seveda največjo pozornost vseh ljudi, ki se hočejo bolj temeljito seznaniti z ruskim duševnim in tudi političnim gibanjem. Lahka hrana ta knjiga ni. Zdziechowski ljubi poljske in ruske mesijaniste in se vsled tega posebno ozira na one novejšje ruske pisatelje, ki so polni slovanskega misticizma. Vendar Rusi so narod, pri katerem je še vera posebno živa. Evangelija se je oklenil tudi tak anarhist in poseben nasprotnik cerkve kakor Lev Tolstoj. Koliko ljudi pa pri nas ve kaj o Vladimiru Solovjevu, izvirnem mističnem filozofu, ki vidi v Tolstem — Antikrista in med drugim gori za spravo med rusko in rimsko cerkvijo? Kdo pozna genijalnega pesnika in filozofa Merežkovskega trilogijo „Krist in Antikrist“, ki pobija Gorjkega in pozitivizem ruskega razumništva? Take reči, brez katerih ne moremo Rusov prav razumevati, nam razlaga Zdziechowski v svojih

črticah in zatorej se ne bomo preveč čudili apokaliptičnim naslovom dveh poglavij na koncu: Der Antichrist, Christus ist auferstanden! In dobro je, da nas po takih našem mišljenju težko pristopnih potih vodi mož, ki je sam slovanski mistik, če se tudi ž njim ne strinjamo. Sicer pa hodi tudi on po zemlji, ko opisuje jedro nazorov drugih pisateljev in pa politične dogodbe, kakor za Poljake in Ruse tragično poljsko vstajo l. 1863., nesrečno reakcionarno politiko Aleksandra III., panazijatske sanje, katerih konec nas je tako osupnil, in najnovejše boje proti samodržavju in pa nihilizmu vladnih krogov ter proti banditizmu zaslepljene družali.

Posebno zanimalo bo slovanske kroge poglavje „Gegenwart und Zukunft“, kjer Zdziechowski razlaga, zakaj se Poljaki v tako kritičnih časih, kakor so bila zadnja leta, držijo in morajo držati Rusije, dasi vladni krogi še vedno ne morejo in nočejo popustiti kratkovidne protipoljske politike, napredne stranke pa se tudi niso lotile takoj dela, da izbrišejo ta „greh“ iz ruske zgodovine, kajti ta izraz rabijo sami najboljši ruski možje. Mislim, da danes ni več treba dokazovati, koliko so grešili tudi razni veliki „Slovani“ na zahodu in jugu, ki si niso upali kritično presojati žalostnih razmer med obema največjima slovanskima narodom. Komu so služili, povedal je Zdziechowskemu pač najkompetentnejši mož, ministrski predsednik Witte nehote, ko se je branil, da nima proti Poljakom nikakih predrasodkov, ali „bei uns (t. j. pri ministrih in v vseh vladnih krogih, posebno v najvišjih) ein wichtiges Argument gegen alle Zugeständnisse zu Gunsten der Polen dieses sei, dass die deutsche Regierung die Einschränkung der Rechte der polnischen Bevölkerung für eine unumgängliche Sache halte.“ In tako je bilo od leta 1863.! Zdziechowski seveda upa boljših časov, ko bo na Ruskem zavlada „krščanska politika“, kajti pri tem ostane, da je v časih, ko je Nemčija napovedala Poljakom najstrašnejši boj, njih edina mogoča zaveznica Rusija, „ali po načelih svobode prerojena Rusija“. Da se pa Rusija še res lahko prerodi, za to so mu dokaz ruski duševni velikani.

Moč duha je seveda velika, ali omeniti moram, da se Zdziechowski premalo ozira na gospodarska in socialna vprašanja. Tega tudi od njega ne moremo zahtevati, ali nekoliko ga moti tudi to, da je poljski konservativci, četudi prav simpatičen. Da postavim tudi njegovo versko naziranje v pravo luč, moram povedati, da je pristaš reformem v katoliški cerkvi, kajti zanima se za razne take pojave in pričakuje, da bi združenje ruske cerkve s katoliško lahko prerodilo versko življenje na zahodu s tem, da bi v cerkvi imeli besedo tudi nižji duhovniki in posvetnjaki.

M. Murko.

Upodabljajoča umetnost

Zasebna risarska in slikarska šola Rih. Jakopiča in M. Sternena. V čast je slovenskim umetnikom, da ob tako nezadostni gmotni in moralni podpori s strani poklicanih činiteljev ne opuste ničesar, kar more služiti razvoju naše umetnosti v prosoh. Z mecenati se bogme ne moremo hvaliti; ta trditve menda ne bo žalila njih, ki so ali slučajno ali pa o priliki naših umetniških razstav iz oficijalnega rodoljubja kupili kako sliko ali skulpturo, ki je bila nezaslišano poceni, da jo obesijo ali postavijo na prazen prostor v svojem stanovanju. Stipendij za dijake-umetnike

pri nas še tudi ni. In umetniških šol seveda do današnjega dne nismo imeli. Z impertinentno žilavostjo se je razvila slovenska umetnost sama iz sebe do imponujoče višine, v veselje naših mnogozaslužnih, dičnih in mičnih, ki so jo pustili kakor ptičko v zraku, a zdaj, ko je triumfovala na Dunaju, v Belgradu in v Sofiji, vendarle lahko s ponosom kokodakajo nad njo, kakor bi jo bili sami izvalili. Ampak Bog jim daj zdravje! Naše umetništvo gre preko romantizma in solzarjenja nad neumevanjem med domačini s solidnim delom naprej. Dalo je Slovencem nimb umetniško odličnega naroda — nimb, kamor ni vpletla oficijalna javnost niti enega žarka — in dalo jim je zadnje dni tudi prvo slovensko umetniško šolo pod vodstvom Jakopiča in Sternena, dasi pri še tako mnogobrojnem obisku ni misliti na to, da bi se zavod gmotno izplačal v tisti meri, katere je vreden umetniški čas. Vsi drugi slovanski narodi imajo že davno izobilje akademij in zasebnih šol; imeni voditeljev nove ljubljanske risarske in slikarske šole sta poroka, da nam bo ta zavod, ki prične svoj pouk meseca oktobra, docela odpravil doslej občuteno vrzel. Spričo narodne dolžnosti, da se požrtvovalnost mojstrov ne prizna samo, temveč tudi gmotno podpre in usposobi, je pričakovati, da Jakopič-Sternenovemu zavodu ne bo pripadla samo naloga, vzgajati umetniški naraščaj, kakor se je v nepraktičnem idealizmu baš k tej priliki že nekje pisalo, temveč da bo naše razumništvo tistega mnenja, ki je v Evropi že davno prodrlo: mladina ni omikana, ako v njeni naobrazbi nima mesta vsaj kolikor toliko umetniškega znanja, zakaj takšno znanje, pa bodisi še tako skromno, samo da je pridobljeno pod večšim vodstvom, je prvi pogoj umevanja umetnosti! — In da brez tega umevanja tudi o slovenski kulturi ni govora, mi nemara ta in oni pritrdi.

Vladimir Levstik.

Podrobni program, ki nam je došel od gg. akad. slik. Riharda Jakopiča in M. Sternena, je nastopni:

Učni načrt. 1. Risanje in slikanje po živem modelu (človek, živali, rastline) in različnih neživih predmetih. 2. V mesecih: juliju, avgustu, septembru slikanje na prostem (model in krajinske slike). — Pouk traja: dopoldan od 9.—12. ure, popoldan od 2.—4., zvečer od 5.—7. ure, vsak dan razen nedelj in praznikov. Večerno risanje (živ model) traja od oktobra do konca aprila. Pri risanju živega modela se razlaga po potrebi anatomija. — Korektura po dvakrat na teden dopoldne, popoldne in zvečer. — Plačuje se mesečno naprej proti pobotnici, in sicer za: vesdnejni pouk 30 K, dopoldanski 18 K, popoldanski 12 K, večerni 14 K. — Izstop iz zavoda se mora naznaniiti mesec dni prej. Natančnejša pojasnila dajeta Rih. Jakopič v Ljubljani, na Emonski cesti št. 2, in M. Sternena, začasno v Godešiču pri Škofji Loki.

Marko Rašica. V razloženem oknu knjigotržnice Drag. Hribarja v Šelenburgovih ulicah v Ljubljani so na ogled razstavljene plenérne slike, zlasti morske pokrajine, ki jih je naslikal hrvaški slikar Marko Rašica. Motivi so razen nekaterih srečno izbrani in umetnik je vobče dobro izrazil južni značaj. V primerni razdalji stoječemu gledalcu ugajajo slike. Zlasti je pohvaliti dve pristaniški sliki, ki se odlikujeta po tehniki in barvi. Razstavljena zaliva kaže dvojno tehniko; okolica je namreč slikana z vso drugačno tehniko nego voda. To velja tudi glede razstavljenih slik razburkanega morja, na katerih je nebo drugače tehnično tvorjeno nego razburkano morje. Sploh preveva to sliko ton, ki de kaj prijetno; s tem pa nočemo reči, da je umetnik podal proizvodu dovolj impresionistnega izraza. Ta slika se razlikuje tudi glede tehnike od vseh drugih razstavljenih slik; skoraj se vsiljuje domneva, da jo je umetnik ustvaril posnemaje.

Slikam, ki predstavljajo skalovje, motivi niso izbrani tako ugodno; zato so podobne bolj študijam ter ne ustrezajo zahtevam, katere smemo poudarjati pri kaki sliki. Volnenost v slikanju nasprotuje značaju kamena.

Lopasto hodišče je sicer solnčno slikano, a senčine so pretežke, ker jim manjka prozornosti.

Omeniti nam je še krajinskih slik, ki se vrlo odlikujejo po izbranih motivih in silhuetah. Na eni teh slik se je umetniku ponesrečilo južno nebo, kajti le tako si moremo razlagati poslej vstavljene rozastovijoličaste pike na nebu, ki naj bi spravile v ozračje južno migljanje.

Vse slike nam pričajo o mladem umetniku, ki vidimo v njem razvijajočo se nadarjenost in lepo prihodnost.

Naposled nam je pohvalno omeniti, da je g. Drag. Hribar priredil izložno okno posebej za razstavljene slike.

A. H. O.

Josip Regali. „Slovenska moderna“. — Ta spis je prinesla 8. številka „Savremenika“ in sicer, kar je prav, v slovenskem jeziku. Odkrito priznavam, da prištevam to Regalijevo delo med najboljša te vrste; iz njegovih besed res vstaja pred našimi očmi iz rodnih tal in izza prejšnjih stavb prava naša „moderna“, kot taka in posredno v svojih zastopnikih; vredno je čitati karakterizacijo Cankarja, Zupančiča, Ketteja, Murna, Sardenka . . .

„Moderna“ pa ni pri nas nastopila le v literaturi, ampak tudi v upodabljaljajoči in glasbeni umetnosti; slovstvu pripada le tretjina. — Naš pisatelj se je v oni dve poglobil skoraj še večjo ljubeznivo, pa tudi s še večjo zaslugo, ker je to polje nepristopnejše in zato tudi manj obdelano. O stvari meni ne gre sodba; toliko pa stoji, da so izvajanja zelo zanimiva za vsakega in da je vse delo pomembno zato, ker premotruje z enotnega vidika vse tri glavne panoge umetnosti.

Dr. Jos. Tominšek.

„La Revue Slave“. Paris. Rédaction et administration 50, rue Molitor, XVIc. V tretjem letošnjem zvezku te že drugo leto izhajajoče revije so objavili daljše spise, tičoč se Slovanstva: Ivan Korčak, J. Kotarbinski, P. P. de Sokolovitch, I. du Poutcray, W. S-Reymont, I. M. Kodelenski, H. Poltoratzky.

Popravek. Na strani 550. zvrha, v 2. odstavku, v 3. vrsti je napačno natisnjeno *zad'žezovjiv* namesto *zav'žezovjiv*.

